
BIBLIOGRAFIE

INDUSTRIELE

ARCHEOLOGIE &

INDUSTRIEEL ERFGOED

IN BELGIE

Peter Scholliers
N.F.W.O.-V.U.B.

&

Patrick Viaene
M.I.A.T.

◀ *Onder Stoom*, catalogus uitgegeven
door Miat ter gelegenheid van de gelijk-
namige tentoonstelling.
(Miat, Gent - 1983)

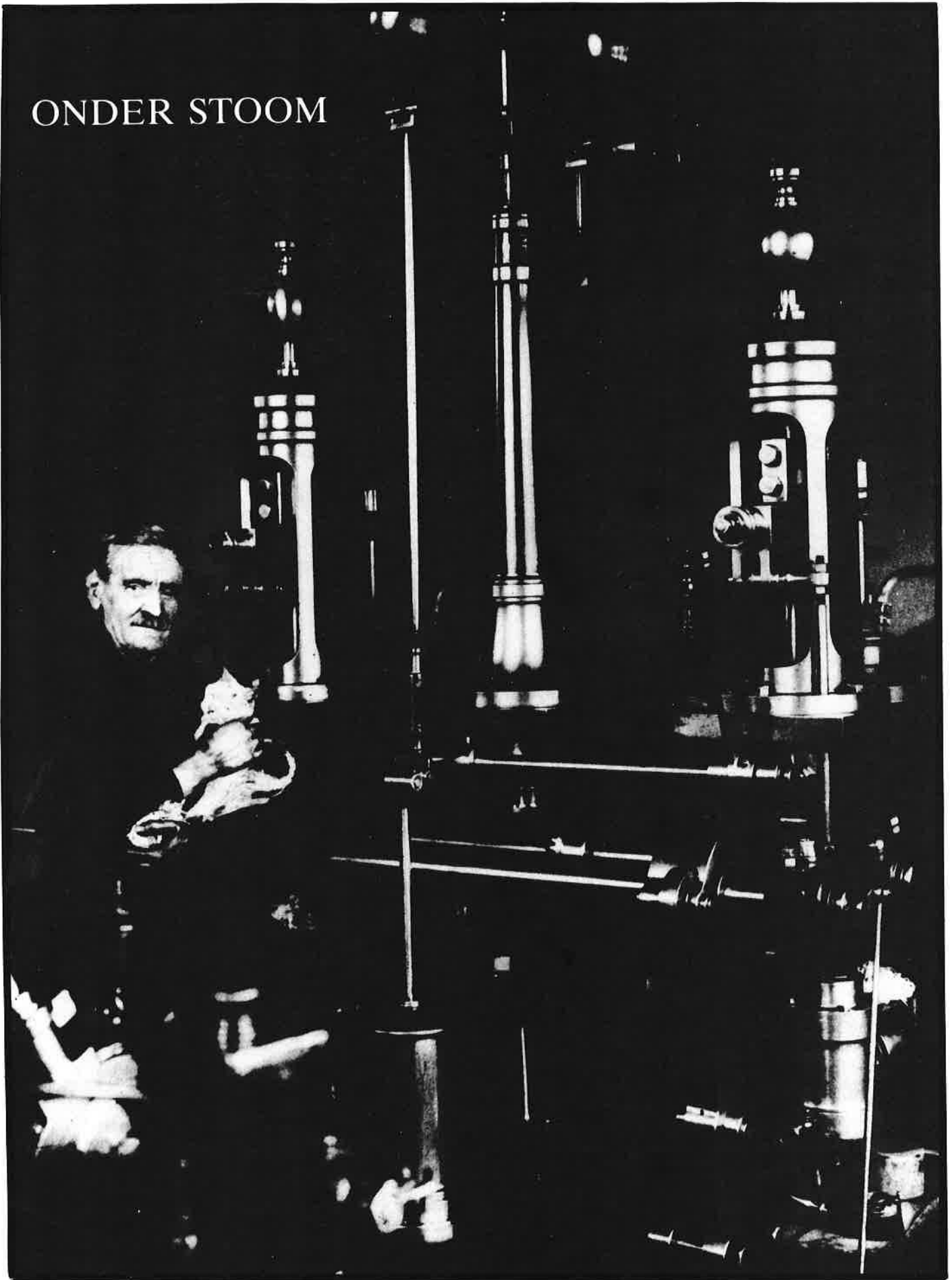
Inhoud

Ten geleide
Afkortingen

0. Selectie internationale werken
 - 0.1. naslagwerken & bibliografieën
 - 0.2. tijdschriften
1. Bibliografieën
2. Tijdschriften
3. Theorie, definities & methodologie
4. Historiografie
5. Bronnen
 - 5.1. iconografie
 - 5.2. documenten
 - 5.3. materiële bronnen
 - 5.4. mondelinge bronnen
6. Behoud, wetgeving & monumentenzorg
7. Renovatie, hergebruik & toerisme
8. Musea
9. Gidsen, inventarissen en routes

10. Regio & stad
 - 10.1. België
 - 10.2. Vlaanderen
 - 10.3. Antwerpen
 - 10.4. Limburg
 - 10.5. Oost-Vlaanderen
 - 10.6. West-Vlaanderen
 - 10.7. Wallonie
 - 10.8. Hainaut
 - 10.9. Liège
 - 10.10. Luxembourg
 - 10.11. Namur
 - 10.12. Brabant & Brussel/Bruxelles
 11. Productie & reproductie
 - 11.1. land- en tuinbouw
 - 11.2. grond- en delfstoffen
 - 11.3. energie & motoren
 - 11.4. industrieën op agrarische basis
 - 11.5. textiel
 - 11.6. kleding
 - 11.7. metaal & non-ferro
 - 11.8. chemie
 - 11.9. glas
 - 11.10. keramiek & steen
 - 11.11. papier & drukkerijen
 - 11.12. vervoer & communicatie
 - 11.12.1. scheepvaart
 - 11.12.2. spoorwegen, tram & bus
 - 11.12.3. rijtuigen
 - 11.12.4. post, telegraaf & telefoon
 - 11.13. bouwnijverheid, huisvesting & architectuur
 - 11.13.1. huisvesting
 - 11.13.2. architectuurgeschiedenis
 - 11.14. distributie, handel en stapelplaatsen
 - 11.15. hygiëne & comfort
 - 11.16. ontspanning & opvoeding
 12. Historische geografie & vorming van het landschap
 13. Geschiedenis van de techniek
- Index.

ONDER STOOM

Ten geleide

Deze bibliografie betreft boeken, artikelen en licentiaatsverhandelingen over industriële archeologie en industrieel erfgoed in België. Zij ligt in de lijn van de bibliografieën van R. Leboutte (1978; 1986), R. De Herdt (1983), P. Viaene (1990), A. Van Dalen & W. Boon (1986) en van de lopende "Bibliografie industrieel erfgoed" van de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie (zie nummers 46, 48, 49, 51, 53 en 54 van de lijst). De tijd lijkt rijp voor een nieuwe, retrospectieve bibliografie wegens de enorme bloei van de discipline tijdens de laatste jaren. Belangrijk verschil met hoger genoemde bibliografieën is dat deze lijst enkel oog heeft voor werken over België (een keuze die het gevolg is van het groeiend aanbod titels).

"Industriële archeologie" is een wetenschappelijke discipline (met eigen methodologie, tijdschriften, onderzoeksvelden en coryfeeën), die zich inlaat met de studie van de materiële cultuur van de industriële periode. Dit vakgebied is onmetelijk groot want het omvat niet alleen gebouwen, tuigen of produkten die vandaag nog bestaan (dus het erfgoed), maar ook gebouwen, tuigen of produkten die ooit bestaan hebben maar er nu niet meer zijn. Sommigen zullen het niet eens zijn met deze definitie, maar het is nuttiger hier een ruime invalshoek te gebruiken dan een te beperkte. De consequentie daarvan is dat het reservoir aan titels waaruit kan worden geput onmetelijk groot is en dat geselecteerd moet worden. Met R. Leboutte verzuchten wij "Que retenir ?" ... Men zal hier dus geen volledige lijst van alle over België geschreven werken m.b.t.

industriële archeologie aantreffen. Er werd geselecteerd op basis van relevantie, bruikbaarheid en kwaliteit.

Men zal tevergeefs zoeken naar werken over algemene economische of sociale geschiedenis (waarvoor gespecialiseerde ontsluitingsinstrumenten bestaan) (1). "Randgevallen", zoals bijvoorbeeld de geschiedenis van de spoorweg, worden wel opgenomen. Werken over de geschiedenis van de architectuur, van de techniek of van de huisvesting worden zonder aarzeling opgenomen in de mate waarin het aspect "materiële cultuur" aanwezig is. De keuze bij twijfelgevallen is uiteraard arbitrair.

Er werd gekozen voor een thematische en pragmatische rangschikking van de titels. Er werd vooral gedacht aan de geïnteresseerde leek die meer wil dan een eerste kennismaking met de industriële archeologie (2). Bij wijze van proloog vangt de bibliografie daarom aan met een internationale lijst van titels waar enkele van DE grote werken (zo men wil: de mijlpalen) staan opgesomd. Volledigheid is hier uit den boze. Dan volgt een lijstje met Belgische bibliografieën en tijdschriften over industriële archeologie. De gebruiker kan in deze onderdelen terecht om dieper te graven dan onderhavige bibliografie toelaat.

Discussies over definitie, theorie en methodologie van de industriële archeologie woeden nog altijd vrij hevig in binnen- en buitenland. Het gaat om belangrijke inhoudelijke debatten die - hoe intenser ze zijn, hoe leerrijker - de bedoeling hebben het terrein af te bakenen (3). Daarom betreft het tweede grote luik van deze bibliografie lijsten met werken van theoretische, methodologische en historiografische aard.

Vervolgens komt het eerder pragmatische luik aan bod met werken over iconografische, materiële, mondelinge en geschreven bronnen. Daarbij sluit een belangrijk deel aan over het behoud, de wetgeving, de renovatie en het hergebruik van gebouwen en sites. Werken over industrieel-archeologische musea horen hier eveneens thuis. Een lijst van gidsen, inventarissen en routes rondt dit deel af.

Het laatste luik verschaft een lange lijst van case-studies en monografieën. De werken staan gerangschikt per regio en per economische sector. Nog meer dan in de andere onderdelen van deze bibliografie werd hier geselecteerd omdat het aanbod van (kleine, beperkte) monografieën zo groot is, dat opnemen van alle titels de omvang van deze lijst zou vervelend maken. De gebruiker wordt verwezen naar de jaarlijkse bibliografie in het Belgisch tijdschrift voor filologie en geschiedenis, waar gestreefd wordt naar volledigheid m.b.t. sectoriële en regionale historische studies (4).

De bibliografie eindigt met aandacht voor twee bijzondere onderwerpen (techniekgeschiedenis en historische geografie).

In totaal bevat deze bibliografie 13 hoofdrubrieken. De bruikbaarheid ervan zou aanzienlijk moeten toenemen door middel van de index op auteursnaam. Elke titel kreeg een nummer. Een systeem van interne verwijzingen (*cross references*) via deze nummers zou de toegankelijkheid eveneens moeten verhogen. Om de bruikbaarheid te bevorderen werd het zo storende "op.cit." vermeden.

(afgesloten in mei 1991)

Noten

(1) Ik verwijs naar P. Van den Eeckhout, Naslagwerken voor de studie van de hedendaagse samenleving. Brussel, 1991, XX-XX.

(2) De allereerste aanzet tot deze bibliografie werd gegeven ten behoeve van de studenten Geschiedenis en Kunstgeschiedenis & Archeologie van de Vrije Universiteit Brussel, waar een cursus "Industriële archeologie" wordt gedoceerd.

(3) Ter illustratie van deze debatten, volstaat het te verwijzen naar een artikel van M. Palmer, *Industrial archaeology: a thematic or a period discipline?* (in: *Antiquity*, juni 1990, 275-285), waar een oude discussie nog maar eens wordt herhaald. Het interessante is dat het debat vernieuwend blijft!

(4) Zie eveneens de regionale (lopende) bibliografieën in *Bijdragen tot de Geschiedenis, Het land van Aalst, Handelingen Mij. Geschiedenis en Oudheidk. Gent, Handelingen genootschap gesch. 'soc. d'émulation' te Brugge*.

Afkortingen

AIA = Association for industrial archaeology.
Ann. = Annales.
CAI = Centre d'archéologie industrielle.
CIA = Centrum industriële archeologie.
Diss. = Dissertation.
M & L = Monumenten en landschappen.
MIAT = Museum voor industriële archeologie en textiel.
P.I.W.B. = Patrimoine industriel Wallonie-Bruxelles.
TICCIH = The international committee for the conservation of the industrial heritage.
TGTIC = Tijdschrift voor de geschiedenis van techniek en industriële cultuur.
Verhandl. = Verhandeling
VIAT = Vereniging voor industriële archeologie en textiel
VVIA = Vlaamse vereniging voor industriële archeologie.
WIARUG = Werkgroep industriële archeologie Rijksuniversiteit Gent.

0. Selectie: internationale bibliografieën, tijdschriften & naslagwerken.

0.1. naslagwerken & bibliografieën.

(zie ook nrs. 046 tot 057)

- (001) C. BOBIN, e.a., *Faire l'histoire du monde du travail. Guide pratique*. Le Creusot, 1985.
(002) B. BRACEGIRDLE, ed., *The archaeology of the industrial revolution*. London, 1973.
(003) R.A. BUCHANAN, *Industrial archaeology in Britain*. Harmondsworth, 1972 (1988).
(004) N. COSSONS, *The B.P. book of industrial archaeology*. Newton Abbot, 1975.
(005) M. DAUMAS, *Histoire générale des techniques*. Paris, 5 vols, 1965-1978.
(006) K. FALCONER & G. HEY, eds., *The recording of industrial sites: a review*. London, 1981.
(007) J. GREENWOOD, *Industrial archaeology in Western-Europe: a bibliography in: Industrial archaeology review*, 1982, 125-129.
(008) K. HUDSON, *Industrial archaeology. An introduction*. London, 1963.
(009) K. HUDSON, *Handbook for industrial archaeologists*. London, 1967.
(010) K. HUDSON, *World industrial archaeology*. Cambridge, 1979.
(011) K. HUDSON, *The archaeology of the consumer society*. Rutherford, 1983.
(012) T. KAPPELHOF, red., *Industriële archeologie*. Eindhoven, 1978.
(013) T. KAPPELHOF, *Industriële archeologie. Een terreinverkenning*. Gorinchem, 1981.
(014) J.E. KOCH, *Industrial archaeology: an introductory bibliography*. Monticello (Illin.), 1979.

- (015) J.K. MAJOR, *Fieldwork in industrial archaeology*. London, 1975.
(016) P. NIJHOF, *Monumenten van bedrijf en techniek: industriële archeologie in Nederland*. Zutphen, 1978.
(017) J.P.M. PANNELL, *The techniques of industrial archaeology*. Newton Abbot, 1974.
(018) J. PINARD, *L'archéologie industrielle*, Paris, 1985.
(019) A. RAISTRICK, *Industrial archaeology: an historical survey*. London, 1972.
(020) M. RIX, *Industrial archaeology*, in: *Amateur historian*, 1955, 2/8, 225-229.
(021) M. RIX, *Industrial archaeology*. London, 1967.
(022) R. SLOTTA, *Einfuehrung in Industriearchaeologie*. Darmstadt, 1982.
TICCIH - proceedings:
(023) *Transactions of the first international congress on the conservation of industrial monuments* (1973). Ironbridge, 1975.
(024) W. KROKER, ed., *Internationaler Kongress fuer die Erhaltung technischer Denkmaler*. Bochum, 1978 (2nd. congress-1975).
(025) M. NISSER, ed., *The industrial heritage*. Stockholm, 1981, 3 vols. (3rd. congress-1978).
(026) M. SCOTT & E. PHILIPP-GLATIGNY, eds., *Conférence internationale pour l'étude et la mise en valeur du patrimoine industriel*. Paris, (1985), 2 vols. (4th congress-1981).
(027) S. VICTOR & H. WRIGHT, eds., *Industrial heritage. Proceedings*. Washington, s.d. (5th congress-1984).
(028) U. GEORGEACOPOL-WINISCHHOFER, P. SWITTALEK & M. WEHDORN, eds., *Industrial heritage, Transactions-2*. Wien, 1990 (6th congress-1987).
(029) B. TRINDER, *The making of the industrial landscape*. London, 1982.
(030) J.A. VAN DALEN & W. BOON, *Nieuw gezicht op oud werk. Industriële archeologie: introductie en bibliografie*. Rotterdam, 1986.
(031) D.L. WEITZMAN, *Traces of the past: a field guide to industrial archaeology*. New York, 1980.

0.2. tijdschriften

- (032) AIA Bulletin (Association for industrial archaeology), Telford, 1981- .
(033) Archeologia industriale. Brescia, 1983- .
(034) History and technology. Paris, 1983- .
(035) Industrial archaeology. Washington, 1977- .
(036) Industrial archaeology review. Oxford, 1976- .
(037) Industriearchaeologie. Brugg (CH), 1977- .
(038) Industriële archeologie. Tilburg, 1981- .
(039) ISIS. ("devoted to the history of sciences and its cultural influence"). Philadelphia, 1924- .
(040) Kultur und Technik. Munchen, 1977- .
(041) Mitteilungen des Vereins zur Forderung der Industriearchaeologie. Munchen, 1977- .
(042) Society for industrial archaeology newsletter. Washington, 1979- .
(043) Technikgeschichte. Düsseldorf, 1909- .
(044) Technology and culture. Chicago, 1958- .
(045) World industrial history (published by TICCIH and AIA). Ironbridge, 1984- .

1. Bibliografieën

- (zie ook nr. 007, 014, 030, 311, 312, 346)
 (046) Bibliografie. in: A. VAN DALEN & W. BOON, *Nieuw gezicht op oud werk. Industriële archeologie: introductie en bibliografie*. Rotterdam, 1986, 73-147.
 (047) Bibliografie. in: P. VIAENE, *Industriële archeologie in België*. Gent, 1990, 410-422.
 (048) Bibliografie industrieel erfgoed 1980-1982. in: Tijdschrift industrieel erfgoed, 1983-4, I-XXXII.
 (049) Bibliografie industrieel erfgoed 1981-1983. in: Tijdschrift industrieel erfgoed, 1988-8, 4-51.
 (050) L. DANCKAERT & R. CALCOEN, e.a., *Notes bibliographiques - Bibliografische nota's*. in: Technologia, 1989: 12 (1), 39-76.
 (051) R. DE HERDT, *Bibliografie voor geschiedenis van techniek en industriële cultuur*. in: TGTIC, 1983, 1, 49-63.
 (052) H. HOUTMAN-DE SMEDT, *Bibliografie*. in: Nouvelles approches concernant la culture de l'habitat. Turnhout, 1991, 259-319.
 (053) R. LEBOUTTE, *Introcuction bibliographique à l'archéologie industrielle*. in: Cahiers de Clic, 1978, 56, 101-110.
 (054) R. LEBOUTTE, *Bibliographie générale d'archéologie industrielle*. in: Technologia, 1986: 9 (1), 93-103.
 (055) M. RIJCKAERT, *Stadsgeschiedenis in België: een selectieve bibliografie*. Gent, 1985, 2 vols.
 (056) M. RIJCKAERT & F. VERHAEGHE, *Stadsgeschiedenis in België: een selectieve bibliografie, 1985-1986* (met aanvullingen voor de voorgaande jaren). Gent, 1987.
 (057) D. VANNESTE, *Historische stadsgeografie van de 18de en 19de eeuw: publicaties in en over België sedert 1930*. in: Bull. Soc. Belge études géographiques, LIV, 1985, 259-275.

LES CAHIERS DE LA FONDERIE
 Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise

MUSEUM VOOR INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE EN TEXTIEL - GENT

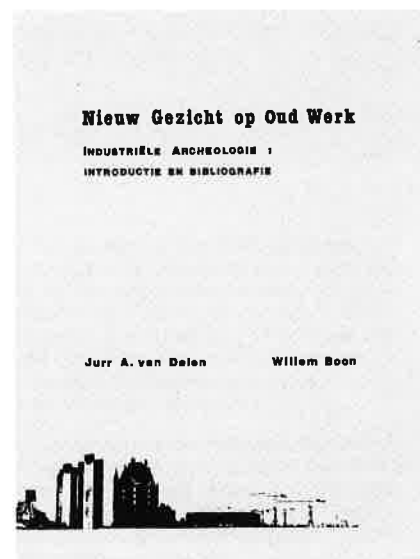
LE LOGEMENT OUVRIER dans l'impasse?

6 - juin 1989

◀ A. RAISTRICK, *Industrial Archaeology. An historical survey*, 1973, Granada Publishing Limited.

▲ *Les cahiers de la Fonderie*, 1989, Brussel.

A. VAN DALEN en W. BOON, *Nieuw gezicht op oud werk*, 1986, Stichting Industrieel erfgoed Rijnmond, Rotterdam. ▶

2. Tijdschriften.

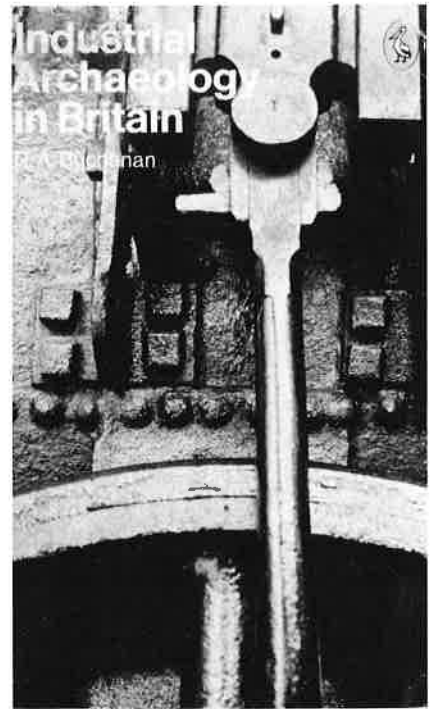
- (058) Bouwkundig erfgoed in Vlaanderen. Berichtenblad. (Ministerie van Nederlandse Cultuur, Koninklijke Commissie monumenten en landschappen & Rijksdienst voor Monumenten- en landschappenzorg). Brussel, 1975- .
- (059) Les cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région de Bruxelles. Bruxelles, 1986- .
- (060) Industrieel erfgoed in Vlaanderen. (V.V.I.A.). Gent, 1987- . (vervolg van nr. 66).
- (061) Informations. (Centre d'archéologie industrielle). Bruxelles, 1975-1976.
- (062) Mededelingen. (Centrum industriële archeologie). Brussel, 1975-1976.
- (063) Monumenten en landschappen (Tweemaandelijks tijdschrift van het Ministerie van de Vlaamse gemeenschap), Brussel, 1981- .
- (064) Patrimoine industriel (Bulletin trimestriel de l'asbl P.I.W.B.). Liège, 1987- .
- (065) Tijdschrift voor geschiedenis van techniek en industriële cultuur. (V.I.A.T.), Gent, 1983- .
- (066) Tijdschrift industrieel erfgoed. Gent, 1983-1987.
- (067) Technologia (Quarterly review devoted to historical and social studies in science, technology and industry). Bruxelles/Brussel, 1977- .
- (068) WIARUG - Berichten (Werkgroep industriële archeologie R.U.G.). Gent, 1976-1978.

3. Theorie, definities & methodologie.

- (zie ook nrs. 001 tot 022, 030, 031, 096 tot 108, 143, 164, 176, 308, 309, 345)
- (069) R. BAETENS, *Krachtlijnen voor de studie van de industriële archeologie*. in: *Kontakt*, XVIII, 1974, 40-46.
- (070) H. BALTHAZAR, *Industriële archeologen bestaan niet. Een verkenning van de industriële archeologie: definities en realisaties*. in: *Jaarboek sociaal-historisch centrum voor Limburg*, 1977, 4-17.
- (071) J. BARLET, *Patrimoine industriel: une mémoire collective à sauvegarder*. in: *Nouvelles du patrimoine*, 1988, 23/24, 3-6.
- (072) J.-C. BAUDET, *Note sur le statut épistémologique de l'archéologie industrielle*. in: *Technologia*, 1979, 2(1), 9-17.

- (073) P. BERCKMANS, *De ontwikkeling van de fabriek en van fabrieksarbeid in Vlaanderen*. in: P. Berckmans e.a., eds., *Van industrie tot erfgoed*. Brussel, 1988, 25-60.
- (074) C.-M. CHRISTOPHE, *L'archéologie industrielle. Cernes de la notion*. in: *Ann. cercle hutois sciences et beaux-arts*, 1981, 41-49.
- (075) A. DAGANT, *La transmission du patrimoine archéologique industriel en Belgique*. in: *Technologia*, 1979, 2(2), 35-39.
- (076) R. DE HERDT, *Een nieuwe wetenschap op zoek naar een eigen identiteit: de industriële archeologie*. in: *Handelingen maatschappij geschiedenis en oudheidkunde te Gent*, 1979, 221-236.
- (077) R. DE HERDT, *Industriële archeologie: een wetenschap*. in: *TGTIC*, 1988, 3, 3-12.
- (078) E. DUBUISSON, *L'archéologie industrielle mise à l'honneur en Wallonie et à Bruxelles*. in: *Nouvelles du patrimoine*, 1988, 23/24, 8-11.
- (079) C. GAIER, *Pourquoi l'archéologie industrielle ?* in: *Technologia*, 1986: 9 (1), 7-11.
- (080) A. JANSSENS, *Industrieel erfgoed*. in: *Het Land van Nevele*, XVI, 1985, 3-16, 102-111, 187-201.
- (081) A. LINTERS, *Industriële archeologie: definities en bemerkingen*. in: *Bouwkundig erfgoed in Vlaanderen. Berichtenblad*, 1977, 32, 1-41.
- (082) A. LINTERS, *Industriële archeologie en industrieel erfgoed in Vlaanderen*. in: *Ons erfdeel*, 1984, 345-358.
- (083) A. LINTERS, *Industriële archeologie, industrieel erfgoed. Proeve tot beknopte terreinafbakening en begripsomschrijving*. in: *Technologia*, 1986: 9 (1), 13-21.
- (084) A. LINTERS, *Een verleden voor de toekomst. Industriële archeologie, industrieel erfgoed. Een beknopte proeve tot terreinafbakening en begripsomschrijving*. Antwerpen, 1986.
- (085) F. ROELANTS DU VIVIER, *L'archéologie industrielle: réalité à vif ou passé aseptisé ?* in: *CAI. Informations*, 1975, 2, 19-21.
- (086) P. SCHOLLIERS, *L'archéologie industrielle. Définitions et utilités*. in: *Cahiers de la Fonderie*, 1990, 8, 59-66.

▲ R.A. BUCHANAN: *Industrial Archaeology in Britain*, 1972, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, England)

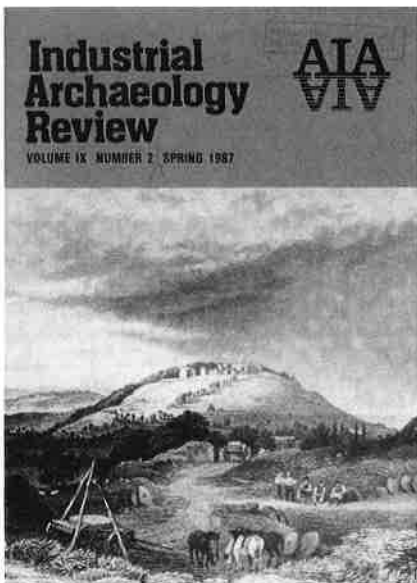

- (087) E. STOLS, *Industriële archeologie of een weg naar de geschiedenis van de levenswijze in een industriële maatschappij*. in: *Digo*, 1978, I, 33-49, 100-109.
- (088) E. STOLS, *L'archéologie industrielle. Une source pour l'histoire du mode de vie dans une société industrielle*. in: *Cahiers de Clio*, 1980, 38-53 & 64-77.
- (089) A. THIJS, *Industrial archaeology as a branch of the study of the history of material culture. Some theoretical and methodological considerations*. in: *Belgisch tijdschrift nieuwste geschiedenis*, 1975, 145-156.
- (090) A. THIJS, *De industriële archeologie en de volkskunde*. in: *Oostvlaamse Zanten*, 1979, 1, 17-27.
- (091) F. TRINON, *Le patrimoine industriel. Une approche méthodologique*. in: *Cahiers de la Fonderie*, 1990, 8, 75-80.
- (092) G. VAN DEN ABEELLEN, *L'archéologie industrielle: pourquoi ?* in: *Mémoires et publications soc. sciences et arts du Hainaut*, 1971, 73, 195-208.
- (093) G. VAN DEN ABEELLEN, *L'archéologie industrielle*. in: *Industrie*, 1972, 2, 93-122.
- (094) G. VAN DEN ABEELLEN, *L'archéologie industrielle*. Bruxelles, 1983³.
- (095) H.F.M. VAN DEN EERENBEEMT, *Industriële archeologie; waar hebben wij het over ? Herbezinning en de kunst van het herbeschermen*. in: *Industriële Archeologie*, 1989, 157-160.

4. Historiografie.

- (zie ook nrs. 013, 019, 023 tot 028, 076, 077, 081, 092, 093, 094, 335).
- (096) R. BAETENS, *Een onderzoek naar het beoefenen van de industriële archeologie in België*. in: *Bijdragen en mededelingen geschiedenis Nederlanden*, 1977, 69-80.
- (097) R. BAETENS, *Industriële archeologie in België, inh. Vlaanderen*. in: R. BAETENS, red., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1986, 19-27.
- (098) M. BRUWIER, *A propos du colloque d'archéologie industrielle des 26 et 27 mars 1973*. in: *Revue belge histoire contemporaine*, 1973, 3/4, 515-530.

◀ *Industrial Archaeology Review*, Association for Industrial Archaeology, 1987, Leicester.

1. Bibliografieën

- (zie ook nr. 007, 014, 030, 311, 312, 346)
 (046) Bibliografie. in: A. VAN DALEN & W. BOON, *Nieuw gezicht op oud werk*. Industriële archeologie: introductie en bibliografie. Rotterdam, 1986, 73-147.
 (047) Bibliografie. in: P. VIAENE, *Industriële archeologie in België*. Gent, 1990, 410-422.
 (048) Bibliografie industrieel erfgoed 1980-1982. in: Tijdschrift industrieel erfgoed, 1983-4, I-XXXII.
 (049) Bibliografie industrieel erfgoed 1981-1983. in: Tijdschrift industrieel erfgoed, 1988-8, 4-51.
 (050) L. DANCKAERT & R. CALCOEN, e.a., *Notes bibliographiques - Bibliografische nota's*. in: Technologia, 1989: 12 (1), 39-76.
 (051) R. DE HERDT, *Bibliografie voor geschiedenis van techniek en industriële cultuur*. in: TGTIC, 1983, 1, 49-63.
 (052) H. HOUTMAN-DE SMEDT, *Bibliografie*. in: Nouvelles approches concernant la culture de l'habitat. Turnhout, 1991, 259-319.
 (053) R. LEBOUTTE, *Introcuction bibliographique à l'archéologie industrielle*. in: Cahiers de Clio, 1978, 56, 101-110.
 (054) R. LEBOUTTE, *Bibliographie générale d'archéologie industrielle*. in: Technologia, 1986: 9 (1), 93-103.
 (055) M. RIJCKAERT, *Stadsgeschiedenis in België: een selectieve bibliografie*. Gent, 1985, 2 vols.
 (056) M. RIJCKAERT & F. VERHAEGHE, *Stadsgeschiedenis in België: een selectieve bibliografie, 1985-1986* (met aanvullingen voor de voorgaande jaren). Gent, 1987.
 (057) D. VANNESTE, *Historische stadsgeografie van de 18de en 19de eeuw: publicaties in en over België sedert 1930*. in: Bull. Soc. Belge études géographiques, LIV, 1985, 259-275.

LES CAHIERS DE LA FONDERIE
 Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise

MUSEUM VOOR INDUSTRIËLE ANTHROPOLOGIE EN TEXTIEL - GENT

LE LOGEMENT OUVRIER dans l'impasse?

6 - juin 1989

◀ A. RAISTRICK, *Industrial Archaeology*. An historical survey, 1973, Granada Publishing Limited.

▲ *Les cahiers de la Fonderie*, 1989, Brussel.

A. VAN DALEN en W. BOON, *Nieuw gezicht op oud werk*, 1986, Stichting Industrieel erfgoed Rijnmond, Rotterdam.

- (135) Ph. MINGUET, red., *L'affiche en Wallonie*. Liège, 1980.
- (136) A. NOTEBAERT, *La carte postale illustrée, source pour la géographie historique depuis la fin du XIXe siècle jusqu'à nos jours*. in: J. MERTENS, ed., *Bronnen voor de historische geografie*, Brussel, 1980, 349-357.
- (137) Ontsluiting en gebruik van historische landkaarten. in: *Werken Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap Maastricht*. Maastricht, X, 1988.
- (138) J. STIENNON, *Industriële archeologie en de kunst*. in: *En toen kwam de machine*. Brussel, 1975, 94-101.
- (139) F. UYTERHAEGEN, *De rode verleiding. Een eeuw socialistische affiches. Deel 1*. Gent, 1985 (zie nr. 130).
- (140) P. UYTENHOEVE, *Tussen stede-bouwer en stad*. in: *De beschikbare ruimte*. Tiel, 1990, 37-51.
- (141) A.-M. VAN BEVER, *Belgische affiches in de Belle Epoque*. (Verhandl., R.U.G., 1983).
- (142) F. VAN ERMEN, *Geschiedeniskaarten en -atlassen; met een bibliografie*. Leuven, 1984.
- (143) A. VANRIE, *Méthodologie des recherches iconographiques en archéologie industrielle*. in: *Technologia*, 1986: 9 (1), 43-46.
- (144) T. VERSCHAFFEL, *Beeld en geschiedenis. Het Belgische en Vlaamse verleden in de romantische boekillustraties*. Turnhout, 1987.
- (145) M. WATELET, *Cartographie et politique dans la Belgique du XIXe siècle*. Bruxelles, 1987.
- (146) L. WILLEM, *Témoignages picturaux au service de l'archéologie industrielle: le peintre E. Masson, 1881-1950*. in: *L'espérance*, 1964, 44-51.

5.2. documenten.

(zie ook nrs. 369, 392, 712, 724).

- (147) F. COPERLOOS, *De eerste kadastrale documenten als bron voor de landbouwgeschiedenis. Een studie van enkele*

gemeenten in de arrondissementen Gent en Aalst. (Verhandl., R.U.G., 1969).

- (148) H. COPPEJANS-DESMEDT, *Industriële archeologie en het archief*. in: *En toen kwam de machine*. Brussel, 1975, 70-77.

(149) H. COPPEJANS-DESMEDT, *Archief als bestanddeel van het industrieel archeologisch onderzoek*. in: *Technologia*, 1986: 9 (1), 35-42.

- (150) F. DAELEMANS, ed., *Bronnen voor de geschiedenis van de materiële cultuur. Staten van goed en testament*. Brussel, 1988.

(151) L. DANCKAERT, *Industriële archeologie en de bibliotheken*. in: *En toen kwam de machine*. Brussel, 1975, 78-85.

- (152) J. DAVID, *Het repertorium van de Belgische handelscatalogi*. in: *CIA. Mededelingen*, 1976, 1/2, 2-8.

(153) M. DUBOIS, *Architectuurtijdschriften. Een fragmentair beeld*. in: *De beschikbare ruimte*. Tiel, 1990, 131-141.

- (154) J. HANNES, *L'atlas cadastral parcellaire de la Belgique de P.-C. Popp. Importance de cette source pour la géographie historique des communes*. in: *Bulletin trimestriel Crédit Communal de Belgique*, 1968, 137-146.

(155) J. LAUREYSSENS, *Industriële naamloze vennootschappen in België, 1819-1857*. Leuven-Parijs, 1975.

- (156) A. LINTERS, *Het gebruik van stoommachines in de Oostvlaamse nijverheid, vooral de textielnijverheid, voor 1840. Een overzicht a.h.v. het provinciale fonds "de commodo et incommodo"*. in: *Vijfde nationaal kongres voor industriële archeologie*. Textiel. Gent, 1979, 251-279.

(157) D. VANNESTE, *Het primitief kadaster als bron voor interne ruimtelijke differentiatie. Een methodologische benadering*. in: *Bull. soc. Belge études géographiques*, 1985, 157-184.

(uit: *L'industrie de la pierre à rasoir dans la région de Bihain-Lierneux-Vielsam. Extraction - fabrication - commercialisation - documents*, 1984, Vielsam.

Gustavo JACQUES & Fils

CARRIÈRES ET FABRIQUE

DE

PIERRES A AIGUISER

Soul Propriétaire des Firmes :

C. DUPIERRY et Co --- JACQUES et Co

PIERRES OUVRÉES DE LA SALM

Téléphone : VIELSALM 13

Agr. Tel. : JACQUES - SALMCHATEAU

Code : A. B. C. 5 IIe Edition

COMPTE CHÈQUES POSTAUX : 7091

PIERRES A RASOIR - OLD ROCK
PIERRES DE LORRAÏNE - PIERRES D'ECOSSE
PIERRES DU LEVANT ET D'AMERIQUE
PIERRES D'INDIA

PIERRES A FAULX

ET TOUTES PROVENANCES

PIERRES POUR TANNEURS & CORROYEURS

MEULES EN TOUS GENRES

PIERRES OUVRÉES

POUR

INSTALLATIONS ÉLECTRIQUES

CONDITIONS DE VENTE :

Les expéditions sont faites aux frais, risques et périls de l'acheteur.

Les paiements doivent être faits dans nos bureaux, à Salmchâteau, au comptant.

Les renseignements sur les prix de transport et de douanes données à titre officieux par nous, ne m'engagent en aucune façon.

Les accidents, grèves ou autres cas de force majeure, suspendent les engagements pris par nous pour délai de livraison.

Les monnaies étrangères sont acceptées au cours du jour.

5.3. materiële bronnen.

- (158) A. CAPITEYN & J. DECAVELE, *In steen en brons van leven en dood* (inventaris van de waardevolle grafmonumenten en portretgalerij van verdienstelijke personen rustende op de begraafplaatsen van de stad Gent). Gent, 1981.
- (159) J. DAVID, *Bestemming en gebruik van het werktuig*. in: *Ons industrieel erfgoed*. Jaarboek van de V.V.I.A., 1. Gent, 1982, 161-168.
- (160) A. DE BRUYN & W. LAMBERT, *La lampe de mine*. Sl., 1990.
- (161) C. DE DEYN, *Monumenten als bron*. in: *De Maasgouw*, CVII, 1988-4, 241-250.
- (162) G. DEFEVER, *Een verleden in steen en brons. Standbeelden en gedenktekens in Aalst, Dendermonde en Gent (1830-1980)*. (Verhandl., R.U.G., 1990).
- (163) M. DE SALLE, M. HOEBANCKX, e.a., *Quel cachet ! 100 ans de modèles industriels déposés à Bruxelles*, 1989.
- (164) M. DE WAHA, *Documentatieproblemen - inventarisatie*. in: Brussel, breken, bouwen. Brussel, 1979, 258-267.
- (165) A. ELOY, *Oud landbouwgeroed-schap. Nederlandstalig bibliografisch en ikonografisch bronnenmateriaal voor het inventariseren van het landbouwgeroed-schap in Vlaanderen, periode 1850-1914*. Gent, 1983.
- (166) R. KERREMANS, *De openbare monumenten in Brussel en Wallonië*. in: J. VAN LENNEP, ed., *De 19de-eeuwse Belgische beeldhouwkunst*. Brussel, 1990, 149-168.
- (167) K.J. VAN CAMP, *Negentiende-eeuws wetenschappelijke en didactische instrumenten in bezit van de stad Antwerpen*. Antwerpen, 1988.
- (168) M. VAN GYSEGEM, e.a., *Focus op fotografie. Fotoapparatuur en foto's uit Gentse verzamelingen*. Gent, 1987.
- (169) P. VERBRAEKEN, *Standbeelden in Vlaanderen*. in: J. VAN LENNEP, ed., *De 19de-eeuwse Belgische beeldhouwkunst*. Brussel, 1990, 169-182.

5.4. mondelinge bronnen.

- (zie ook nrs. 123, 486, 502)
- (170) M. DEVOS, H. RYCKEBOER, J. VAN KEYMEULEN, e.a., *Woordenboek van de Vlaamse dialecten. Deel II. Niet-agrarische vaktaal*. Gent, 5 afleveringen, 1982-1990.
- (171) G. MEULENAER, ed., *In de mijn is iedereen zwart*. Berchem, 1984.
- (172) Mijnen. Limburgse koolputters spreken. Berchem, 1981.
- (173) Mondelinge geschiedenis. Handelingen van het colloquium. Gent, 1983.
- (174) Mondelinge geschiedenis. Handelingen van het colloquium. Gent, 1985.
- (175) A. Seraing, des travailleurs témoignent 1886-1986. Bruxelles, 1986.
- (176) J. TOLLENEER, *Mondelinge geschiedenis en documentaire informatie. Een terreinverkennde studie*. Wilsede, 1986.
- (177) J. TOLLENEER, ed., *Over mondelinge geschiedenis gesproken*. Antwerpen, 1987.
- (178) J. VAN DE WIELE & G. VERHEEKE, *Mondelinge geschiedenis in het Museum voor industriële archeologie en textiel (MIAT) en het Werkcentrum voor oudere technieken (WOT)*. in: J. TOLLENEER, red., *Over mondelinge geschiedenis gesproken*. Antwerpen, 1987, 161-168.
- (179) P. WILLEMS, *Leven aan de 'ijzeren weg'*. in: TGTTIC, 1985, 11-12, 55-98.

6. Behoud, wetgeving & monumentenzorg.

- (zie ook nrs. 063, 210, 211, 217, 245, 273, 274, 276, 286, 316, 356, 362, 377, 378, 383, 448, 474, 561, 635)
- (180) G. BAILLY, *Het bouwkundig erfgoed en de monumentenzorg*. Antwerpen, 1976.
- (181) J. BARLET, *La protection du patrimoine industriel: cadre légal et action des pouvoirs publics et des associations volontaires*. in: *Le patrimoine industriel et sa reconversion*. Bruxelles, 1987, 11-32.
- (182) G. BEKAERT, *Beschermen: een beschavingsproject*. in: *Ruimtelijke planning in Vlaanderen*, 1985/13.
- (183) *Beschermde cultureel patrimonium van de Vlaamse gemeenschap*. Stand 31.12.1990. Brussel, 1991.
- (184) M. CELIS, red., *Beschermde Brussel. De wettelijk beschermde monumenten en landschappen tot en met 1 januari 1988*. Brussel, 1988.
- (185) G. DE BIEVRE, *Activités de la communauté française en matière d'archéologie industrielle*. in: *Patrimoine industriel*, 1984/4, 8-9.
- (186) A. DEMEY & E. GOEDLEVEN, *Vijftig jaar beschermen in Vlaanderen*. in: M & L, II, 1983-2, 13-24.
- (187) A. DE NAEYER, *Monumentenzorg*. Antwerpen-Amsterdam, 1975.
- (188) A. DE NAEYER, *Preservation of monuments in Belgium since 1945*. in: *Monumentum*, 1982, 153-166.
- (189) A. DE NAEYER, *Monumenten en landschappen*. in: R. BAETENS, red., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 93-118.
- (190) J. DE SCHEPPER, *De herwaardering van het industrieel erfgoed: institutionele en juridische aspecten in het Vlaamse gewest*. in: *Technologia*, 1986: 9 (1), 59-70.
- (191) J. DE SCHEPPER, *Een onderzoek naar oorsprong, betekenis en omstandigheden van een recente ontwikkeling met toekomst*. in: P. BERCKMANS e.a., eds., *Van industrie tot erfgoed*. Brussel, 1988, 61-101.
- (192) P. DEVOS, A. DE KEGEL & L. ROBYNS, *Beschermde monumenten, stadsgezichten en dorpsgezichten*. in: *Kultureel Jaarboek Oost-Vlaanderen*, 1988, 185-280.
- (193) M. DE WAHA, *De wetten op de monumentenzorg*. in: Brussel, breken, bouwen. Brussel, 1979, 268-279.
- (194) E. GOEDLEVEN, *De fiscus en het cultureel erfgoed*. Brussel, 1987.
- (195) A. LINTERS, *Het decreet op de bescherming van het roerend cultureel erfgoed*. in: *Tijdschrift industrieel erfgoed*, 2, 1983, 3-10.
- (196) V. MARTINY, *Propos sur la restauration et la rénovation urbaine*. in: *Bulletin classe royale beaux-arts Académie de Belgique*, 1983, LXV, 3-4, 44-53.
- (197) V. MARTINY, *Behoud en bescherming van het architecturale patrimonium*. in: *50 jaar architectuur in Brussel*. Brussel, 1989, 155-181.
- (198) *Monumenten en landschappen - Extra. Monumenten en landschappen: een zorg*. in: M & L, extranummer, IV, 1985.
- (199) *Monumentenzorg en fiscaliteit*. Brussel, 1990.
- (200) D. OSTYN, *De Koninklijke commissie voor monumenten en landschappen, een historische schets*. in: *Bouwkundig erfgoed in Vlaanderen*, okt. 1977, 2-15.

MONDELINGE GESCHIEDENIS EN DOCUMENTAIRE INFORMATIE

een terreinverkennde studie

Jan Tolleneer

Jan TOLLENEER, *Mondelinge geschiedenis en documentaire informatie, een terreinverkennde studie*, 1986, Leuven.

Le Roton, dernier charbonnage de Wallonie, Ed. Photographie ouverte, Collection Archives de Wallonie, 1985.

- (201) H. STYNEN, *De Koninklijke commissie voor monumenten en landschappen: een terugblik over de periode 1835 tot de jaren zestig*. in : M & L, 1985, 1, 6-35.
 (202) H. STYNEN, ed., *Economische en fiscale aspecten van de monumentenzorg*. Brussel, 1990.
 (203) H. STYNEN, *Paradise lost ? De verloren eer van de monumenten- en landschapzorg in België*. in: De beschikbare ruimte. Tiel, 1990, 95-111.
 (204) J. VANDENBREEDEN, *Over de monumentenzorgen van Brussel*. in: Ons erfdeel, 1989, 322-330.

7. Renovatie, hergebruik & toerisme.

(zie ook nrs. 181, 190, 245, 351, 356, 440, 537, 634, 638)

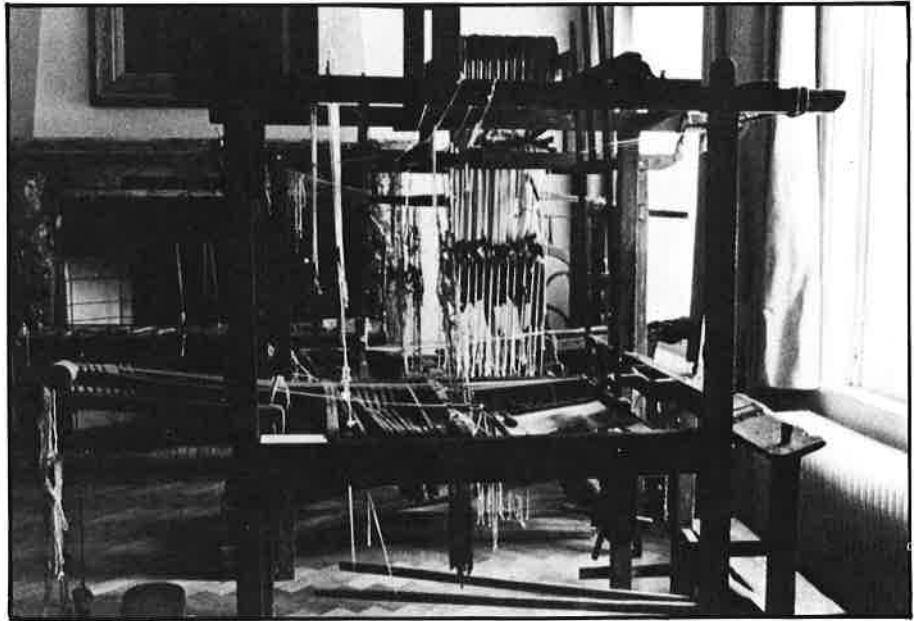
- (205) Colloque international sur l'assainissement des sites industriels désaffectés. Mons, sd.
 (206) Communes de Dison et de Verviers: rénovations du quartier des fabriques. Quelle rénovation ? Sl., 1977.
 (207) M. COPPENS & C. DEUSE, *La rénovation des sites d'activité économique désaffectés. Atlas de Wallonie*. Namur, 1985.
 (208) M. DE BEULE, *Projet de restauration du centre de Molenbeek-Saint-Jean: anciens sites industriels*. Bruxelles, 1979.
 (209) J. DEFER, *Le tourisme et l'archéologie industrielle*. in: Technologia, 1986: 9 (1), 83-86.
 (210) G. DE SMET, *Het Centraal station te Antwerpen. De oprisingswerken in de wandelzaal*. in: M & L, VIII, 1989-6, 41-49.
 (211) N. DE WAELE, e.a., *Industriële archeologie. Renovaties*. Gent, 1985.
 (212) C. GAIER, ed., *Reconversion des sites industriels désaffectés*. Liège, 1981.
 (213) B. LAMBERT & G. VANCOPPENOLLE, *De mouteest van de brouwerij Rodenbach te Roeselare, of hoe een hinderlijk ruïne veranderde in een representatief gebouw*. in: M & L, VIII, 1989-3, 12-24.

- (214) J. LIEBIN & J. LEFEBVRE, *Perspectives pour un nouveau tourisme: l'archéologie industrielle*. in: Hainaut tourisme, 1976, 174, 9-12.
 (215) A. LINTERS, *Hergebruik van industriële panden*. in: N. DE WAELE, *Industriële archeologie. Renovaties*. Gent, 1985.
 (216) A. LINTERS, *The starting up of industrial tourism in Flanders*. in: U. GEORGEACOPOL, P. SWITTALEK & M. WEHDORN, eds., *TICCIH, Industrial heritage. Transactions 2. Conference papers and results*. Vienna, 1990, 43-45.
 (217) Livre blanc nr. 1 de la campagne et de l'action de la réaffectation du patrimoine architectural à Bruxelles. Bruxelles, 1983. Met vervolgen: Livre nr. 2 (1985), Livre nr. 3 (1986), Livre nr. 4 (1988).
 (218) La manufacture de tabacs AJJA (Molenbeek): propositions de reconversion et d'amélioration de l'environnement. Bruxelles, 1987.
 (219) B. MERENNE-SCHOUMAKER, *La réaffectation des anciens sites industriels à des fins économiques: bilan et propositions*. in: Le patrimoine industriel et sa reconversion. Wallonie-Bruxelles. Bruxelles, 1986, 77-103.
 (220) B. MERENNE-SCHOUMAKER, *Les friches industrielles. Leur réhabilitation en milieu urbain*. in: Cahiers de la Fonderie, 1990, 8, 67-74.
 (221) A. MIHALY, *Pourquoi Bruxelles ne se rénove pas assez*. in: Ville et habitant, 1991, 204, 8-16.
 (222) G. MOLIGHEN, *Aspects sociologiques de la rénovation urbaine: le cas de l'îlot Saint-Géry (Bruxelles)*. (diss. U.L.B., 1989).
 (223) C. OST, *Le parc industriel comme élément du patrimoine: son évaluation économique et sa sauvegarde*. in: M. DORBAN & R. PETIT, *Implantations industrielles, mutations des sociétés et du paysage*. Bruxelles, 1986, 167-177.
 (224) G. PLOMTEUX & I. VANDENHOUDT, *Voorstel tot bescherming van een dorpsgezicht: Noeveren bij Boom*. in: M & L, II, 1983-4, 8-25.
 (225) *Reconversie van molenrompen*. in: TGTIC, 1987, 17, 3-19.
 (226) M. SIMONS-RENONNET, *Assainissement et rénovation des sites industriels désaffectés*. Sl., 1980.
 (227) Stalhof, een renovatiesuggestie voor Gent. in: Ons industrieel erfgoed. Jaarboek van de V.V.I.A., 1. Gent, 1982, 234-252.
 (228) L. VANDENHEEDE, *Nieuwe functies voor industriegebouwen*. in: TGTIC, 1983, 1, 3-20.
 (229) G. VANDERHULST, *Dessine-moi un parc*. in: Cahiers de la Fonderie, 10, 1991, 13-16. (230) X. VANDERLINDEN, *Voorstel tot behoud en functionele verandering van de Cottonnière des Flandres*. in: TGTIC, 1983, 3, 24-27.
 (231) J. VAN HOUT, *Kan het toerisme ons industrieel erfgoed reddend ?* in: Technologia, 1986: 9 (1), 87-91.
 (232) D. VAN IMPE, *Van fabriek tot hotel*. in: Vijfde nationaal kongres voor industriële archeologie, Textiel. Gent, 1979, 201-206.
 (233) J.B. VERCAUTEREN, *Industriële archeologie en de herbestemming van het culturele erfgoed*. in: Industriële archeologie, 1989-31, 101-114.
 (234) P. VIAENE, *Over hergebruik, de renovatie en restauratie van industriële gebouwen*. in: De scene, 1988.
 (235) R. WISSELS, *Restauration et rénovation du patrimoine archéologique industrielle*. in: Septentrion, 1987-3, 40-43.

8. Musea.

(zie ook nrs. 178, 603, 659)

- (236) L. APERS, P. DE NIEL, e.a., *Ecomuseum en archief van de Boomse baksteen*. Boom, 1985.
- (237) V. BRONOWSKI, *A Verviers, le musée national de la laine*. in: *Vie des musées*, vol. 2. Bruxelles, 1979.
- (238) R. COENEN, *Provinciaal museum voor fotografie, Antwerpen*. in: *Museumleven*. jaarboek 1987. Brussel, 1988, 15-21.
- (239) Comment on crée un musée industriel (interview de R. Evrard réalisée par G. Van den Abeelen), in: *Industrie*, 1962, 3, 169-176.
- (240) J. DAVID, *Het museum voor de oudere technieken*. in: *TGTIC*, 1990, 29, 3-7.
- (241) G. DEBLEECKERE, *Energie: het belang van een industrieel-archeologisch museum te Langerbrugge*. in: *Electriciteit*, 1986-186, 31-41.
- (242) R. DE HERDT, *Het museum voor industriële archeologie en textiel te Gent*. in: *Vijfde nationaal kongres voor industriële archeologie*. Textiel. Gent, 1979, 213-219.
- (243) R. DE HERDT, *Musea en industriële archeologie: beleid en verzamelingen*. in: R. BAETENS, red., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 69-92.
- (244) R. DE HERDT, *Het museum voor industriële archeologie en Textiel*. in: P. VIAENE, *Industriële archeologie in België*. Gent, 1990, 400-409.
- (245) R. DE HERDT, *Het MIAT en Horta's Volkshuis*. in: *TGTIC*, 1991, 33, 5-10.
- (246) J.-L. DELAET, *Musée de l'industrie (A.I.S.)*. Charleroi, 1988.
- (247) J.-L. DELAET, *Le musée de l'industrie*. in: *Actes troisième congrès ass. cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique*. Tome II. Bruxelles, 1990, 267-278.
- (248) F. DE NAVE & L. VOET, *Museum Plantin-Moretus*, Antwerpen, Brussel, 1989.
- (249) G. DE VOS, *Nationaal scheepvaartmuseum Antwerpen*. Brussel, 1989.
- (250) B. DEWILDE, *Nationaal vasmuseum van Kortrijk*. Kortrijk, sd.
- (251) C. GAIER, *Le musée FN d'archéologie industrielle*. in: *Technologia*, 1979, 2 (1), 19-23.
- (252) W. KAEFER, *Le projet de musée national du papier à Malmédy*. in: *Technologia*, 1979: 2 (1), 3-8.
- (253) R. LEBOUTTE, *Musées et patrimoine industriel: l'exemple du musée du fer et du charbon, a Liège*. in: *L'archéologie industrielle en France (actes du VIIIe colloque)*. Bulletin du CILAC, 1989, 17/18, 123-132.
- (254) M. LECHENE, *Le musée de l'automobile*. in: *Brabant*, 1984, 8-11.
- (255) C. LEMAL-MENGEOT, e.a., *Musea van Charleroi*. Brussel, 1989.
- (256) J. LIEBIN, *Un écomusée régional à Bois-du-Luc*. Haine-Saint-Pierre, 1980.
- (257) A. LINTERS, *Industriële archeologie en de musea in Vlaanderen*. in: *En toen kwam de machine*. Brussel, 1975, 52-57.
- (258) A. LINTERS, *Industrieel-archeologische musea en de bescherming van het roerend patrimonium*. in: *Vijfde nationaal kongres voor industriële archeologie*. Textiel. Gent, 1979, 207-212.
- (259) La mémoire des choses. in: J.-L. DELAET, ed., *Du passé, faisons table garnie. Actes du colloque "Ensemble sur les traces de notre mémoire"*. Charleroi, 1990, 47-85.

Passementerie in het Provinciaal Textielmuseum Vrieselhof, Ranst-Oelegem: een handgetouw uit het atelier Weyckmans, Brussel. In samenhang met de andere collecties in het MIAT en het Nederlands Textielmuseum Tilburg, is dit bijna verdwenen kunstambacht met ruime technologische inhoud, vrij goed in een museumcontext gedocumenteerd. (uit: *Museumleven*, jaarboek van de Vlaamse Museumvereniging, nr. 13, 1986).

Verreries de Fauquez: feestzaal. Het devies op het fronton is illustratief voor de orde en de discipline die in het gesloten wereldje der glasnijverheid heerste. (uit: L.F. GENICOT en J.P. HENDRICKX, *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*, 1990, Louvain-la-Neuve. Foto J.L. Deru, 1983, Archives de Wallonie).

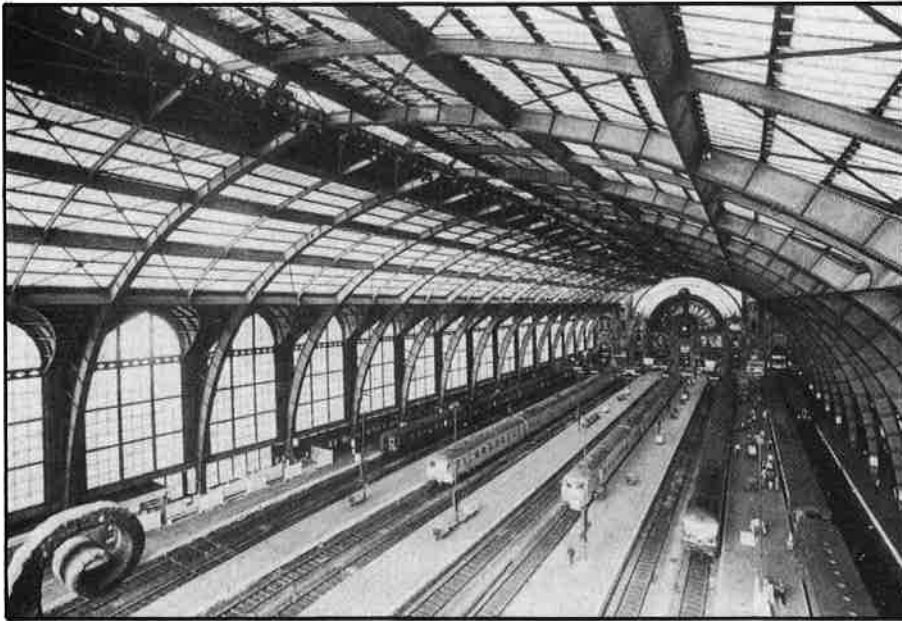
- (260) B. MISSOTTEN, *Het nationaal wolmuseum te Verviers*. in: *TGTIC*, 1988, 3, 29-48.
- (261) Musée national du Marbre à Rance. Mons, 1984.
- (262) V. VAN CUTSEM, *L'écomusée. Perspectives d'un "musée moderne"*. (Diss., U.C.L., 1983).
- (263) J. VAN DE WIELE, *Het museum voor industriële archeologie en textiel te Gent*. in: *Kultureel jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen*, 1987, 194-197.
- (264) J. VAN DE WIELE, *Het industrieel netwerkmuseum Gent*. in: *TGTIC*, 1988, 4, 3-8.
- (265) J. VAN DE WIELE, *Een museum voor het MIAT*. in: *TGTIC*, 1987, 19/20, 37-42.
- (266) J. VAN MOL, *Création d'un écomusée de la machinerie agricole à Treignes*. in: *Technologia*, 1983, 6, 37-45.

- (267) G. VERCHEVAL, *Het museum voor fotografie te Charleroi en het geheugen van Wallonië*. in: *TGTIC*, 1988, 4, 21-31.
- (268) L. WILLEM, *Industriële archeologie en de musea in Wallonië*. in: *En toen kwam de machine*. Brussel, 1975, 58-69.
- (269) R. WISSELS, *Het nationaal jenevermuseum te Hasselt*. in: *Museumleven*. Jaarboek 1987. Brussel, 1988, 22-27.

9. Gidsen, inventarissen & routes.

(zie ook nr. 685)

- (270) P. BAUTERS & R. BUYASSE, *De Oostvlaamse watermolens. Inventaris 1980*. Gent, 1980.

Het Centraal Station van Antwerpen. De reusachtige metalen overkoepeling van dit derde station op deze plaats, werd in zijn huidige vorm opgetrokken in 1895-1899 n.o.v. architect Louis de la Censerie. De monumentale voorbouw dateert uit 1900-1905. (uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

- (271) Bestuur van stedenbouw en ruimtelijke ordening. Inventaris van de landschappen van België. Brussel, 1969-1971, 9 vols.
- (272) Boottocht door het historisch en het industrieel verleden van Gent. Gent, 1985.
- (273) Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Gent, 1971-1989, 25 vols.
- (274) Bouwen door de eeuwen heen. Brussel hoofdstad. Urgentie-inventaris. Gent, 1979.
- (275) L. COCQUYT, B. DE CORTE, A. LINTERS & G. PRAET, *Werk en plezier rond het Gentse Zuidkwartier (Wandelgids 1)*. Gent, 1984.
- (276) M. CULOT, e.a., *Inventaire visuel de l'archéologie industrielle de l'agglomération de Bruxelles*. Bruxelles, 1981, 18 vols.
- (277) M. DE BEULE, e.a., *Itinéraire du paysage industriel bruxellois. 30 km de Forest à Evere*. Bruxelles, 1989.

- (278) R. DE HERDT, *De oude haven van Gent*. Gent, 1983.
- (279) G. DESEYN, *De Gentse beluiken*. Gent, 1983.
- (280) G. DESEYN, T. EECKHOUT, e.a., *Industrieel netwerkmuseum Gent. Wandelingen 1*. Gent, 1989.
- (281) E. FRANSEN, *Lokalisatie van de bedrijfsgebouwen in het Antwerpse stadsgewest*. (verhandl., K.U.L., 1987).
- (282) A. HIMLER, *Wandeling langs de oude Noorderdokken*. in: J. DE HONDT, *Historische wandelgids Groot-Antwerpen*. Antwerpen, 1977.
- (283) D. ISTAZ, M. ELOY & M. VANDEPERRE, *Itinéraire des gares rurales. 68 km à la découverte des sites ferroviaires de l'Entre-Sambre-et-Meuse*. Bruxelles, 1988.
- (284) D. ISTAZ, J. POULEUR & J.-C. VERDOODT, *Itinéraire d'une grande cité industrielle. 38 km à la découverte des paysages de Charleroi*. Bruxelles, 1988.
- (285) J. JANSSENS & J. VAN ALSENAY, *Gids. Antwerpen, stad aan de stroom*. Antwerpen, 1990.
- (286) Journée du patrimoine. 9 septembre 1990. Bruxelles, 1990.
- (287) Journée du patrimoine dans la région de Bruxelles-capitale. 9 septembre 1990. Open monumentendag in het Brussels hoofdstedelijk gewest. 9 september 1990. Bruxelles/Brussel, 1990
- (288) M. LAURENT & P. VANDEWATTEYNE, *Itinéraire du Pays des collines*. Bruxelles, 1986.
- (289) A. LINTERS, *Jenever en steenkool van Hasselt naar Beringen en Genk*. Kortrijk, 1987.
- (290) A. LINTERS, *Langs Schelde en Rupel van Antwerpen-Zuid tot Boom*. Kortrijk, 1987.
- (291) A. LINTERS, *Per kanaal door Brussel van Vilvoorde naar Halle*. Kortrijk, 1987.
- (292) A. LINTERS, *De Vlaamse Ardennen - Oudenaarde, Ronse en de zwalmvallei*. Kortrijk, 1987.
- (293) A. LINTERS, *De vlasvallei en haar kanalen - van Kortrijk naar Zwevegem en Izegem*. Kortrijk, 1987.
- (294) M. LOUCKX, e.a., *Itinéraire de la bière. 55 km à travers Bruxelles et le Brabant flamand occidental*. Bruxelles, 1989.

- (295) C. NEURAY, e.a., *Itinéraire des mutations de l'espace rural: 62 km en Brabant et en Hesbaye, de Mont-Saint-Guibert à Isnes, et 70 km en Ardenne, de Libramont à Bastogne*. Bruxelles, 1989.
- (296) C. NEURAY, e.a., *Itinéraire du Marbre dans l'Entre-Sambre-et-Meuse*. Bruxelles, 1986.
- (297) P. NIJHOF, ed., *Langs pakhuizen, fabrieken en watertorens. Industrieel-archeologische routes in Nederland en België*. Utrecht-Antwerpen, 1991.
- (298) *Le patrimoine monumental de la Belgique*. Liège, 1971-1989, 24 vols.
- (299) A. SIMONET & J.-M. CAPRASSE, *Le canton de Houffalize (inventaire archéologique de l'arr. de Bastogne des origines au XIXe siècle)*. Sl., 1980.
- (300) W. VAN CRAENENDONGK, red., *Onderzoek van watertorens in België*. Brussel, 1990.
- (301) P. VIAENE (m.m.v. R. DE HERDT), *Industriële archeologie in België*. Gent, 1990.

10. Regio en stad.

10.1. België.

- (zie ook nrs. 075, 096, 097, 099, 100, 104, 105, 106, 188, 203, 271, 297, 300, 301, 411, 460, 462, 494, 542, 585, 586, 588, 592, 594, 596, 607, 608, 609, 627, 644, 645, 682, 729, 734).
- (302) *L'archéologie industrielle*. Colloque de Colonster. Dossier du CACEF (nr. 56), 1978.
- (303) P. BERCKMANS, e.a., eds., *Van industrie tot erfgoed*. Brussel, 1989.
- (304) G. DESEYN & A. LINTERS, *Industriële archeologie. Het verleden van onze toekomst*. in: *Openbaar kunstbezit in Vlaanderen*, 1989, 4, 122-159.
- (305) J.-P. DUCASTELLE, *L'archéologie industrielle en Belgique*. in: Centenaire de la société d'archéologie, d'histoire et de folklore de Nivelles et du Brabant Wallon. Nivelles, 1978, 103-130.
- (306) J. HONHON, ed., *Ons industrieel verleden in de kijker*. Brussel, 1987.
- (307) A. LINTERS, *L'archéologie industrielle en Belgique. Industrial archaeology in Belgium*. in: M. SCOTT, e.a., *Conférence internationale pour l'étude et la mise en valeur du patrimoine industriel*. Paris, 1981, vol. I (Rapports nationaux), 35-46.
- (308) *Le regne de la machine. Rencontre avec l'archéologie industrielle*. Bruxelles, 1975.
- (309) *En toen kwam de machine. Ontmoeting met de industriële archeologie*. Brussel, 1975.
- (310) G. VAN DEN ABELEN, *L'archéologie industrielle*. in: *Industrie*, 1972/2, 93-122.
- (311) *Witboek industrieel en technisch erfgoed van België* (extranummer van *Technologia*, 1986).

10.2. Vlaanderen.

- (zie ook nrs. 082, 108, 169, 186, 190, 198, 216, 243, 257, 273, 374, 415, 417, 451, 642).
- (312) R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen. Theorie en praktijk*. Antwerpen, 1986.
- (313) A. LINTERS, *De wortels van Vlaanders technology. Industrieel erfgoed en industriële archeologie in Vlaanderen*. Leuven, 1987.

(314) A. LINTERS, *Coup d'oeil sur l'archéologie industrielle en Flandre (Belgique)*. in: *L'archéologie industrielle en France (actes du VIIIe colloque)*. Bulletin du CILAC, 1989, 17/18, 133-144.

10.3. Antwerpen.

(zie ook nrs. 073, 167, 210, 224, 236, 238, 248, 249, 281, 282, 285, 290, 429, 433, 463, 466, 467, 487, 511, 540, 551, 560, 574, 576, 579, 580, 593, 599, 612, 659, 660, 664, 665, 668, 671).

(315) L. APERS, B. DE CORTE, e.a., *Het rivierlandschap van de Rupel. De site Frateur, een geo-industrieel-archeologische getuige*. Boom, 1985.

(316) R. BAETENS, *Het eventueel klasseren van een steenbakkerij te Boom*. in: CBA. Mededelingen, 1975, 3, 2-6.

(317) R. BAETENS, ed., *Industriële revoluties in de provincie Antwerpen*. Antwerpen, 1984.

(318) R. BAETENS, e.a., *Rond Van Heurck en Frison. Antwerps wetenschappelijk en industrieel erfgoed*. Antwerpen, 1985.

(319) E. BUYST, *De gemeentepolitiek m.b.t. de ruimtelijke ordening in de 19de en 20ste eeuw: een gevallenstudie voor de Antwerpse regio*. in: *Het openbaar initiatief van de gemeenten in België, 1795-1940*. Brussel, 1986, I, 173-191.

(320) Colloquium industriële archeologie van de Antwerpse haven. in: *Mededelingen Centrum bedrijfs geschiedenis, 1975-4*.

(321) G. DARIMONT, *De Antwerpse havenarbeider in zijn woon- en werkmilieu. Evoluteschets van de laatste 20 jaar*. (verhandl., K.U.L., 1984).

(322) P. DE SOMER & G. DE SMET, *Het centraal station van Antwerpen, een levend monument*. Antwerpen, 1986.

(323) P. EGELS & F. GEYS, *Rond de mijlpaal. Industriële archeologie in Mechelen*. Sl., 1990.

(324) H. LEJON, *Een industrieel-archeologische site langs de Rupel*. in: M & L, 1990, 4, 21-28.

(325) M. LOYENS, *Brecht, een Kempisch dorp in beweging. Twee eeuwen landschapsevolutie* (verhandl., K.U.L., 1984).

(326) M. VAN POTTELBERGHE, *Industrieel-archeologische relictten in de provincie Antwerpen*. in: *Spiegel Historiaal, 1984-2, 89-92*.

(326B) A. LINTERS, *Status quaestionis van de industriële archeologie in Belgisch Limburg*. in: *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg. Jaarboek van het sociaal-historisch centrum voor Limburg, 1977, 33-48*.

(327) A. LINTERS, *Industrieel erfgoed in Limburg*. Sint-Truiden, 1979.

(328) M. PANIS, *Mechelen-aan-de-Maas van boerendorp tot gedifferentieerde woongemeente. De evolutie van 1800 tot 1987*. (verhandl., K.U.L., 1987).

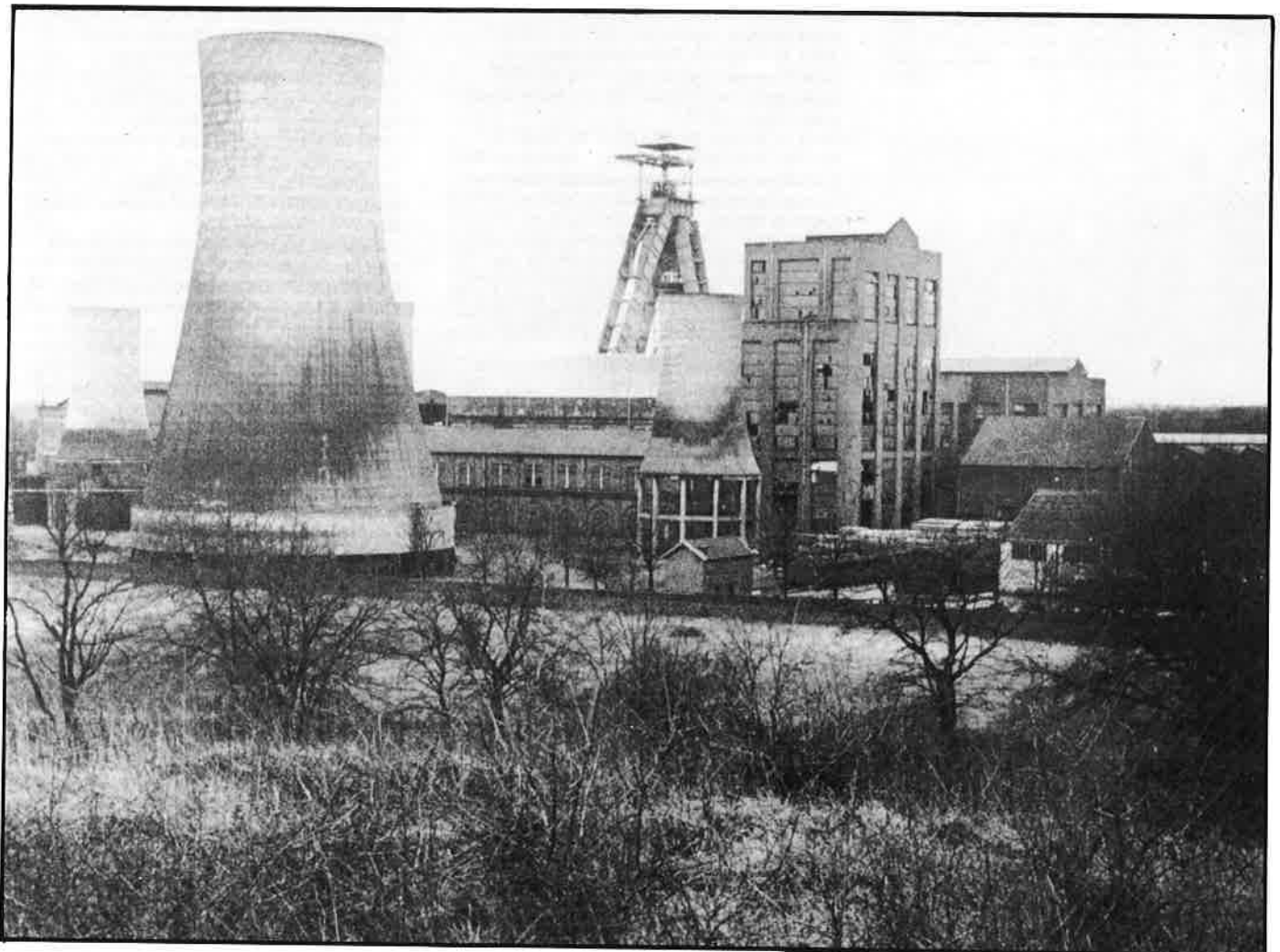
Achtergevel van de coöperatieve Volksbelang, gevestigd in de Waaistraat (begin 20ste eeuw).

De coöperatieve Het Volksbelang, opgericht op 4 mei 1887 onder impuls van de hogere klerikale burgerij, was één der belangrijkste concurrenten van Vooruit. (uit: A DETREMMERIE, 't Is voor de bakker. De mechanisering van brood- en banketbakkerij, 1986, MIAT, Gent. ►

10.4. Limburg.

(zie ook nrs. 171, 172, 269, 289, 432, 434, 438, 445, 446, 447, 448, 454, 472, 483, 488, 539, 549, 550, 730).

De mijn van Winterslag in 1984. (uit: In de mijn is iedereen zwart, Werkgroep mijnwerkers geschiedenis, 1984, EPO Antwerpen).

Het Noorderpershuis uit 1878, dat samen met enkele andere zorgde voor de koudwaterdruk die alle havenwerktuigen in beweging bracht.
(uit: Kris GEELEN, *Het eilandje*, 1989, uitgeverij Van de Wiele, Brugge).

Grootschalig geheel van baksteen- en dakpanfabrieken "Koramic NV" o.a. met langgerekte droogloodsen, langsheen het kanaal Kortrijk-Bossuyt.
(uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

10.5. Oost-Vlaanderen.

(zie ook nrs. 158, 162, 168, 192, 227, 230, 232, 241, 242, 244, 263, 264, 265, 270, 272, 275, 278, 279, 280, 292, 410, 453, 468, 485, 502, 503, 505, 506, 509, 510, 513, 515, 517, 538, 564, 565, 568, 587, 590, 591, 611, 625, 628, 636, 652, 663, 666, 667, 674, 676, 690, 691, 697, 698, 699, 701, 710, 715, 720, 744).

(329) F. ADRIAENSSEN, *Het Zollikofer-De Vignepian en de Compagnie immobilière*. in: TGTIC, 1986, 13/14, 7-87.

(330) P. BAUTERS, *Eeuwen onder wind en wolven. Windmolens in Oost-Vlaanderen*. Gent, 1985.

(331) A. CAPITEYN, J. DECAVELE, e.a., *Gentse torens achter rook van schoorstenen. Gent in de periode 1860-1895*. Gent, 1983.

(332) J. DECAVELE & R. DE HERDT, *Gent op de wateren en naar de zee*. Antwerpen, 1976.

(333) A. JANSSENS, *Industrieel erfgoed (V): scheepslossers, een verdwenen beroep; (VI): een peperkoek- en beschuitbakkerij te Nevele; (VII): de haarpluiserij De Smet te Nevele*. in: *Het Land van Nevele*, XVII, 1986, 37-49, 147-161, 269-289.

(334) M.-C. LALEMAN, D. LIEVOIS & P. RAVESCHOT, *De geschiedenis achter de façade. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek aan de Kammerstraat*. in: *Stadsarcheologie*, XII-4, 1988, 2-38.

(335) A. LINTERS, *Beknopt overzicht van de industriële archeologie in Oost-Vlaanderen*. in: *Kultureel jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen*, 1977, 220-228.

(336) P. RAVESCHOT, *Industrieel-archeologisch onderzoek aan de Minne-meers*. in: TGTIC, 1987, 19/20, 57-59.

(337) M. RUMMENS, *O.I.P. R.I.P. (de "Optique")*. in: TGTIC, 1990, 30, 25-35.

(338) A. STROOBANTS & E. SCHELLEKENS, *Industrieel-archeologische kroniek. Dendermonde 1979-1980*. in: *Gedenkschriften van de oudheidkundige kring Land van Dendermonde, Jaarboek 1980-1981*, 5, 204-216.

(339) B. VOS, *De Bataviawijk. Studie van een arbeidersbuurt in de eerste generatie*. (Verhandl., R.U.G., 1985).

(340) P. WEZENBEEK, *De evolutie van de Gentse Rabotwijk (1872-1913) Een industrieel-archeologische studie*. (Verhandl., R.U.G., 1984).

(341) P. WEZENBEEK, *De urbanisatie van de Wondelgemmeersen (Rabotwijk)*. in: TGTIC, 1986, 13/14, 89-165.

10.6. West-Vlaanderen.

(zie ook nrs. 213, 250, 293, 414, 455, 461, 465, 471, 474, 475, 482, 486, 504, 557, 618, 650, 686, 694, 695, 696, 702, 706).

(342) B. BEAUSART, *De ontwikkeling van Knokke als badplaats: de aanleg van de nieuwe woon- en villawijk (1887-1940)*. (Verhandl., R.U.G., 1985).

(343) P. GHESKIERE, *Urbanisatie in Kortrijk. De aanleg van de wijken bij het station en rond het gerechtshof, 1839-1880*. (Verhandl., K.U.L., 1972).

(344) P. GORDTS, *Nieuwpoort-bad 1864-1914. Historische schets van het ontstaan en de ontwikkeling van een badplaats*. (Verhandl., K.U.L., 1984).

(345) C. ROOSE, *Industriële inplantingen te Izegem, 1830-1914. Methodologische en heuristische benadering van de industriële archeologie*. (Verhandl., R.U.G., 1975).

10.7. Wallonie.

- (zie ook nrs. 078, 102, 103, 135, 166, 185, 207, 268, 298, 419, 437, 441, 493, 522, 526, 527, 541, 546, 559, 578, 582, 623, 649, 656, 704, 725).
- (346) L. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990.
- (347) J.-P. LENSEN, e.a., *Patrimoine industriel de la Basse Meuse à la Sambre*. Visé, 1985.
- (348) Liège - Charleroi: art et industrie. Liège, 1987.
- (349) La mémoire des pierres en Wallonie et à Bruxelles. Bruxelles, 1987 (cfr. pp. 161-281).
- (350) La Meuse industrielle, XIXe-XXe siècles. Sl., 1981.
- (351) Le patrimoine industriel et sa reconversion. Wallonie-Bruxelles. Brussel, 1986.
- (352) Le paysage de l'industrie. Het industrielandchap. The landscape of industry (region du nord-Wallonie-Ruhr). Bruxelles/Brussel, 1975.
- (353) J. STIENNON, *L'archéologie industrielle en Wallonie, 1978-1981*. Liège, 1981.

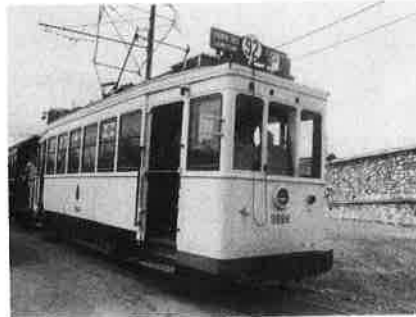
10.8. Hainaut.

- (zie ook nrs. 116, 246, 247, 253, 255, 261, 267, 284, 288, 412, 422, 423, 424, 425, 427, 428, 430, 443, 444, 449, 450, 452, 496, 520, 537, 543, 544, 545, 547, 552, 553, 554, 555, 571, 572, 575, 577, 613, 621, 624).
- (354) Archéologie et patrimoines industriels en Hainaut. Bilan et perspectives. Mariemont, 1985.
- (355) M. BRIGOTTE, *Histoire industrielle de Charleroi*. Mons, 1987.
- (356) M. BRUWIER, *Un ensemble monumental à sauver, un musée à créer: les ateliers et la cité ouvrière du Grand-Hornu*. in: Bull. trimestriel du Credit communal de Belgique, 1968, 1, 23-30.
- (357) M. BRUWIER, A. MEURANT, e.a., *Un monument d'archéologie industrielle: les ateliers et la cité du Grand-Hornu*. in: Industrie, 1968-1, 39-56.
- (358) Le Centre, une région économique, hier, aujourd'hui, demain. Haine-Saint-Pierre, 1979.
- (359) M. DENUIT, R. DEHAEN, e.a., *Nos industries du passé*. Haine-Saint-Pierre, 1981.
- (360) J.-P. DUCASTELLE, *L'archéologie industrielle dans le patrimoine du pays d'Ath, un premier bilan*. in: Etudes et doc. Cercle royal histoire et archéologie Ath et région, 1980, II, 229-287.
- (361) J.-P. LENSEN, *Patrimoine industriel de la Basse Meuse à la Sambre*. Visé, 1985.
- (362) J. LIEBIN & J. LEFEBVRE, *La conservation du patrimoine. Priorité: Bois-du-Luc*. in: CAI. Informations, 1976, 1/2, 6-9.
- (363) J. LIEBIN & E. MASURE-HANNECART, *Bois-du-Luc: un site charbonnier au XIXe siècle*. Bruxelles, 1987.
- (364) Le patrimoine du pays d'Ath: un premier bilan. Ath, 1980.
- (365) Paysages du Hainaut et d'ailleurs dans les dessins d'Arsène Detry. Bruxelles, 1986.
- (366) Province du Hainaut. in: Patrimoine industriel, 1990, 19, 11-25.

- (367) F. ROELANTS DU VIVIER, *Les ateliers et la cité du Grand-Hornu de 1850 à 1950. Un exemple d'urbanisme industriel à l'aube du machinisme*. (Diss, U.C.L., 1972).
- (368) A. SCHOONHEERE, *Les ventres bleus des fabriques. Evolution de Comines au siècle industriel, 1800-1914*. Comines-Warneton, 1988.
- (369) R. SEVRIN, *Evolution du paysage géographique de Tournai et du Tournaisis à la lumière des cartes anciennes et actuelles*. in: Autour de la ville en Hainaut. Sl., 1986, 801-826.

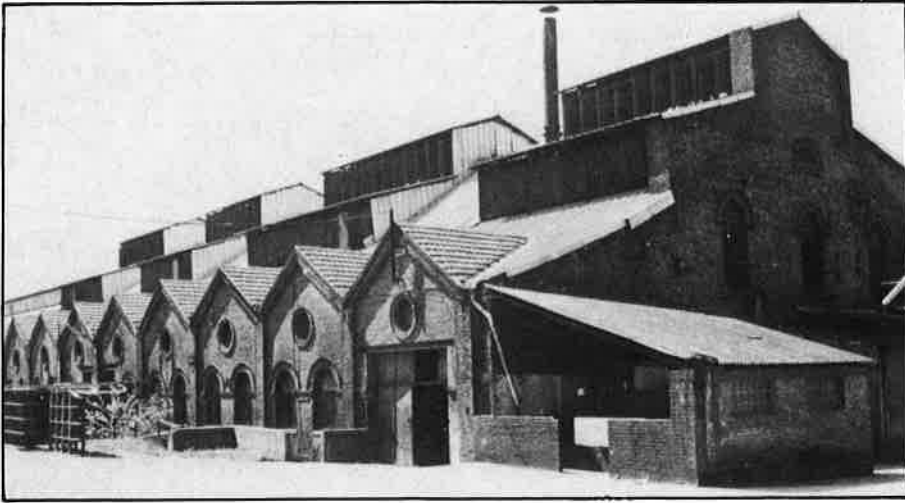
10.9. Liège.

- (zie ook nrs. 175, 206, 237, 251, 252, 253, 260, 426, 430, 456, 457, 458, 484, 500, 507, 512, 521, 523, 528, 529, 529, 530, 531, 532, 535, 604, 675, 678, 702, 704, 739).
- (370) J.-P. BARLA, *Les sites d'ancienne activité économique de la région verwiétoise*. in: Bull. soc. géographique Liège, 1986-1987, 63-77.
- (371) P. BERTHOLET, *Verviers et sa région en gravures*. Liège, 1981.
- (372) C. CLOCKERS, *L'ancien quartier des usines*. in: Saint-Lambert-Herstal. Herstal, 1986, 37-50.
- (373) G. FEHL, e.a., *Mit Wasser und Dampf. Zeitzeugen der fruehen Industrialisierung im Belgisch-Deutschen Grenzraum*. Aachen, 1991.
- (374) C. GAIER, *Huit siècles de houillerie liégeoise. Histoire des hommes et du charbon à Liège*. Liège, 1988.
- (375) E. HELIN, P. FRANKIGNOULLE, e.a., *Visages urbains de Liège depuis 1830*. Liège, 1985.

De A.S.V.L. ofte Association pour la Sauvegarde de Vicinal Lobbes-Thuin is een vereniging die de geschiedenis van tram en buurtspoorwegen onderzoekt en op de oude tramlijn Lobbes-Thuin ritten met historische tramrijtuigen organiseert. Aan de terminus in Thuin ligt de scheepswerf Michot Frères de laatste werf van deze typische binnenschippersstad dat nog in bedrijf is. (uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

- (376) L. LEJEUNE, *Une croissance industrielle et urbaine: Seraing*. in: Le patrimoine industriel et sa reconversion. Bruxelles, 1987, 105-130.
- (377) Monuments et sites classés de Verviers. Verviers, 1984.
- (378) Patrimoine - un capital pour l'avenir de Verviers. Verviers, 1989.
- (379) Province de Liège. in: Patrimoine industriel, 1990, 19, 26-36.
- (380) C. WIRTGEN-BERNARD & M. DUSART, *Visages industriels d'hier et d'aujourd'hui en Pays de Liège*. Liège, 1981.

Steenoven te Maffle (Ath, provincie Henegouwen)
 Zowat overal in België zetten plaatselijke verenigingen zich in voor het behoud en de herwaardering van het industrieel erfgoed. Het toerisme is een belangrijke troef in oude industriële regio's, waar de oorspronkelijke economische activiteiten op het achterplan gedwongen worden en waar de natuur en industrielandchap een boeiende geheel vormen.
 (foto MIAT, Gent).

De kristalblazerij van **Val Saint-Lambert**. Het originele aspect van de bakstenen hal n°2 is te wijten aan de opeenvolgende aanpassingswerken om de verlichting en verluchting te verbeteren. Binnenin bevindt zich een prachtige metalen spant.
 (uit: C. WIRTHEN-BERNARD en M. DUSART, *Visages industriels d'hier et d'aujourd'hui en pays de Liège*, 1981, P. Margada, Brussel).

10.10. Luxembourg.

(zie ook nrs. 295, 299, 489, 556, 681).

(381) Athus-Musson-Halanzy ou la désindustrialisation du Sud-Luxembourg. Bruxelles, 1981.

(382) Quelques aperçus sur la sidérurgie du Sud-Luxembourg: Athus, Halanzy, Musson. Arlon, 1977.

(383) A. SIMONET & J.-M. CAPRASSE, *Inventaire archéologique de l'arrondissement de Bastogne des origines au XIXe siècle. III. Le canton de Houffalize*. Ambly, 1985.

10.11. Namur.

(zie ook nrs. 266, 283, 295, 296, 431, 442, 524, 525).

(384) A. DAGANT, *L'archéologie industrielle à Moulins par Yvoir en province de Namur*. in: *Technologia*, 1981-3, 52-76.

(385) Fer et feu. La métallurgie ancienne dans le pays de Couvin XIVe-XIXe siècles. Slnd.

(386) L. WILLEM, *Les laminoirs à cuivre de Moulins-Anhée. Sauvetage d'un complexe industriel en péril*. Charleroi, 1989.

10.12. Brabant & Brussel/ Bruxelles.

(zie ook nrs. 163, 166, 184, 197, 204, 208, 217, 218, 221, 223, 229, 240, 254, 274, 276, 277, 287, 291, 294, 421, 469, 470, 478, 479, 480, 490, 491, 492, 495, 497, 498, 499, 501, 519, 533, 558, 561, 562, 563, 566, 570, 581, 584, 597, 601, 603, 605, 614, 617, 619, 620, 626, 630, 631, 651, 657, 658, 661, 669, 673, 684, 689, 692, 693, 703, 708, 712, 721, 722, 726).

(387) G. ABEELS, e.a., *Impasses des Marolles*. Bruxelles, 1985.

(388) G. ABEELS, *La Senne*. Bruxelles, 1983.

(389) *Archéologie industrielle*. Forest, 1991.

(390) L. BELLELO, *Un quartier industriel face à la ville: Molenbeek-Saint-Jean 1812-1900*. Bruxelles, 1985.

(391) *Bruxelles: un canal, des usines et des hommes*. Bruxelles, 1986 (Cahiers de la Fonderie, 1).

(392) L. DANCKAERT, *L'évolution territoriale de Bruxelles: la cartographie de 1550 à 1840*. Bruxelles, 1968.

(393) T. DEMEY, *Bruxelles, chronique d'une capitale en chantier*. Brussel, vol. 1, 1990.

(394) M. ELOY, *Bruxelles. Guide d'architecture 1890-1975*. Bruxelles, 1976. Aangevulde versie: *Bruxelles. Guide d'architecture 1890-1990*. Brussel, 1990.

(395) E. FRANKEN, *Residentiële impact van de Hausmannisatie in Brussel. Een toepassing op de O.L.V.-ter-Sneeuwwijk*. (Verhandl., K.U.L., 1985).

(396) *Gevels te kijk. Monumenten van de Brusselse industrie*. Brussel, 1990.

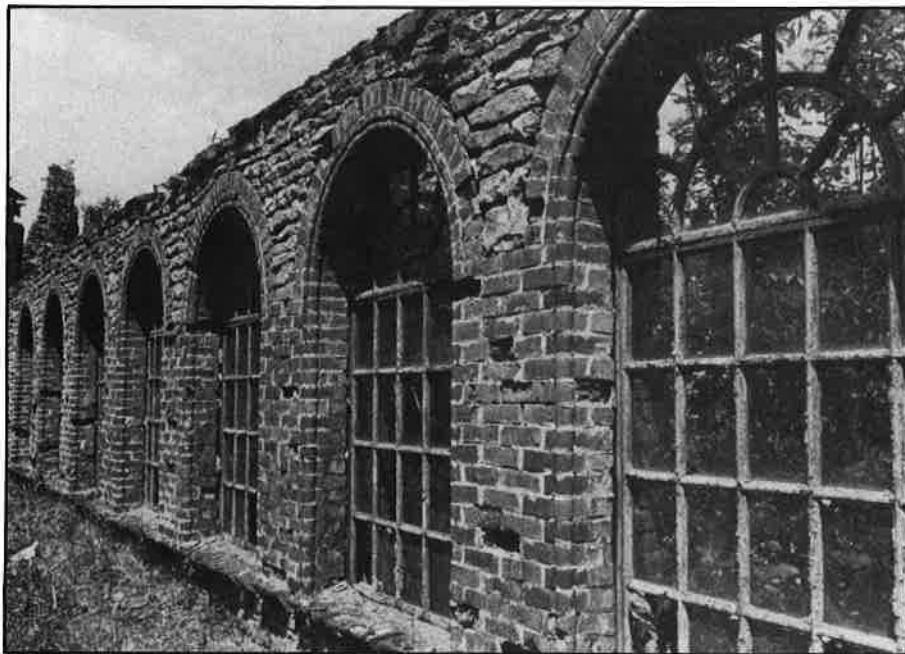
(397) LEBLICO, *Les débuts des travaux d'assainissement de la Senne à Bruxelles, 1861-1868*. (Diss., U.L.B., 1969).

(398) Y. LEBLICO, *Evolutie van het uitzicht van Brussel in de 19de eeuw*. in: *Brussel, breken, bouwen*. Brussel, 1979, 11-91.

(399) F. LOUP, *Le long du canal, des quartiers à redécouvrir*. (diss., U.L.B., 1988).

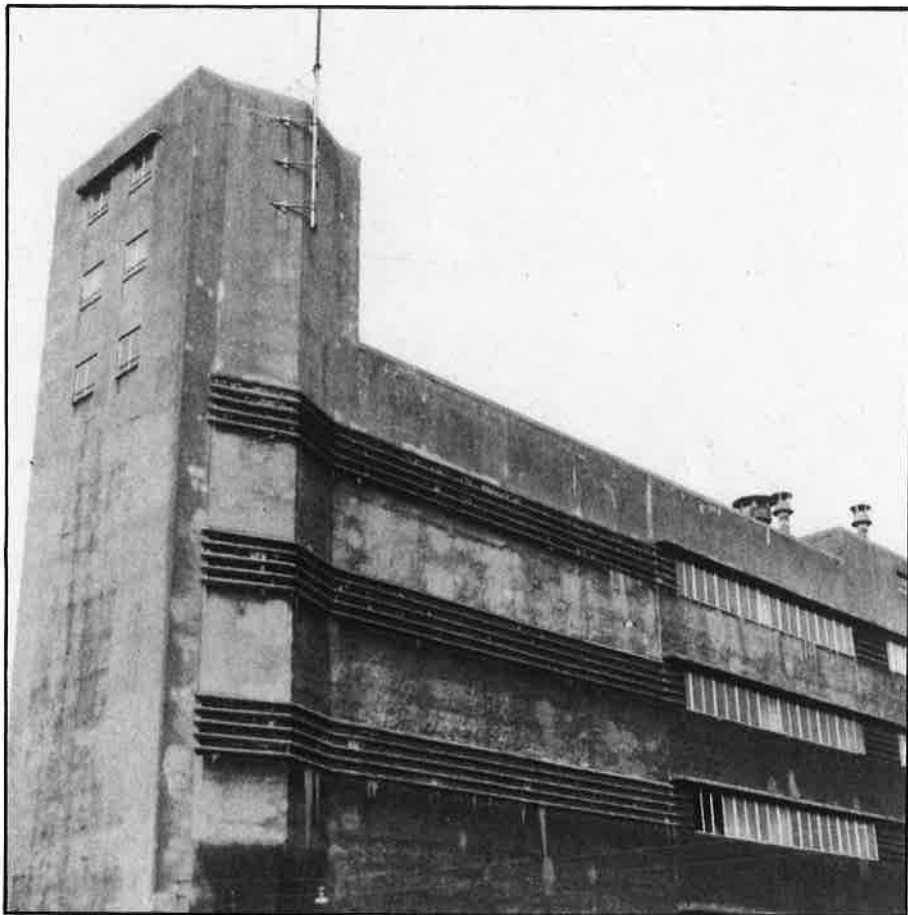
(400) J. POOTEMANS, *De kanaalzone Leuven-Mechelen 1963-1988: een industriële uitvaart*. (verhandl., K.U.L., 1987).

(401) P. POSTAL, *Estaminets des Marolles*. Brussel, 1986.

De "Circuit des Forges" is 106 km lang en is vervat in de **Guide Touristique de Sur-Ardenne et Gaume**, een beknopte inventaris van de voornaamste sites van de voormalige ijzernijverheid in Zuid-Luxemburg. (uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

Administratief gebouw van de brouwerij **Wielemans-Ceuppens** te Brussel in neo-klassieke stijl. (uit: *Le Patrimoine Industriel et sa Reconversion*, 1987, Gemeentekrediet van België. Foto J.P. Brohez).

De papierfabriek te Andenne.
(uit: L.F. GENICOT en J.P. HENDRICKX, *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*, 1990, Louvain-la-Neuve).

Indrukwekkende metaalstructuur van de wintertuin Hartmann te Sint-Amandsberg (ca. 1913).
(uit: R. DE HERDT, G. DESEYN e.a., *Gemengd Boeket*, 1985, MIAT, Gent. Foto Verstraete, KASK, Gent).

(402) J. PUISSANT & M. DE BEULE, Het eerste Belgische industriële gewest. in: A. SMOLAR-MEYNART & J. STENGERS, eds., *Het gewest Brussel*. Brussel, 1989, 262-291.
(403) A. SMOLAR-MEYNART & J. STENGERS, *Het gewest Brussel. Van de oude dorpen tot de stad van nu*. Brussel, 1989.
(404) M.-R. THIELEMANS, De vestiging van industrieën omstreeks 1830. in: A. SMOLAR-MEYNART & J. STENGERS, eds., *Het gewest Brussel*. Brussel, 1989, 246-261.

(405) G. VAN DEN ABELEN, Brussel doorheen de industriële archeologie. in: *Brussel, breken, bouwen*. Brussel, 1979, 242-255.

(406) J. VANDENBREEDEN, De hageltoren (shot-tower) in Brussel. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 197-212.

(407) G. VANDERHULST, La fonderie du Vieux Molenbeek. *L'archéologie industrielle au service d'un devenir social et économique*. in: *Actes troisième congrès ass. cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique*. Tome II. Bruxelles, 1990, 287-291.

11. Productie & reproductie.

11.1. land- & tuinbouw.

(zie ook nrs. 165, 166).

(408) *L'agriculture au passé et au présent (XIXe et XXe siècles)*. La Louvière, 1987.

(409) *L'agriculture ou l'histoire photographiée des gens de la terre*. Charleroi, 1987.

(410) B. BAILLEUL & C. STEVENS, *Ontstaan en ontwikkeling van de Gentse tuinbouw*. in: *Gendtsche tijdinghen*, 1982, 5, 247-252.

(411) *La Belgique rurale du moyen âge à nos jours*. Bruxelles, 1985.

(412) *Cultures industrielles au Pays des collines: plantes médicinales, chicorée, tabac (1890-1914)*. Ath, 1982.

(413) G. DEBLEECKERE, *De electro-hoeve. Een greep uit de geschiedenis van de elektrificatie van de landbouw*. Antwerpen, 1990.

(414) F. DELEPIERE, *Aspekten van de 19de-eeuwse landelijke architectuur in het grensgebied Poperinge-Proven-Krombeke*. (Verhandl., V.U.B., 1986).

(415) A. FROMENT, e.a., *Les paysages ruraux*. Liège, 1987.

(416) V. GOEDSEELS, *Hoevegebouwen in Vlaanderen*. in: *Ons heem*, XLI, 1987, 162-172.

(417) J. MOENS, *De Belgische tuinbouw-wereld in de 19de eeuw*. in: *TGTIC*, 3, 1985, 25-32.

(418) P. STRUYVER, *Ons verdwijnend landbouwmaterieel*. in: *Mededelingen heemkring Mere*, XXV, 1985, 1-12, 21-31.

(419) J.-J. VAN MOL, *La mécanisation agricole*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 133-142.

(420) J.-J. VAN MOL & C. FOCCROULLE, *La charrue de 1800 à 1950*. Treignes, 1984.

(421) A. VOETS, *Bijdrage tot de studie van de kruidtuin te Brussel en de serres te Laken*. (Verhandl., V.U.B., 1983).

11.2. grond- en delfstoffen.

(zie ook nrs. 261, 296).

(422) L. BAGUET, *Historique des carrières d'Ecaussinnes*. in: *Annales cercle archéologique du canton de Soignies*, 1985, 9-311.

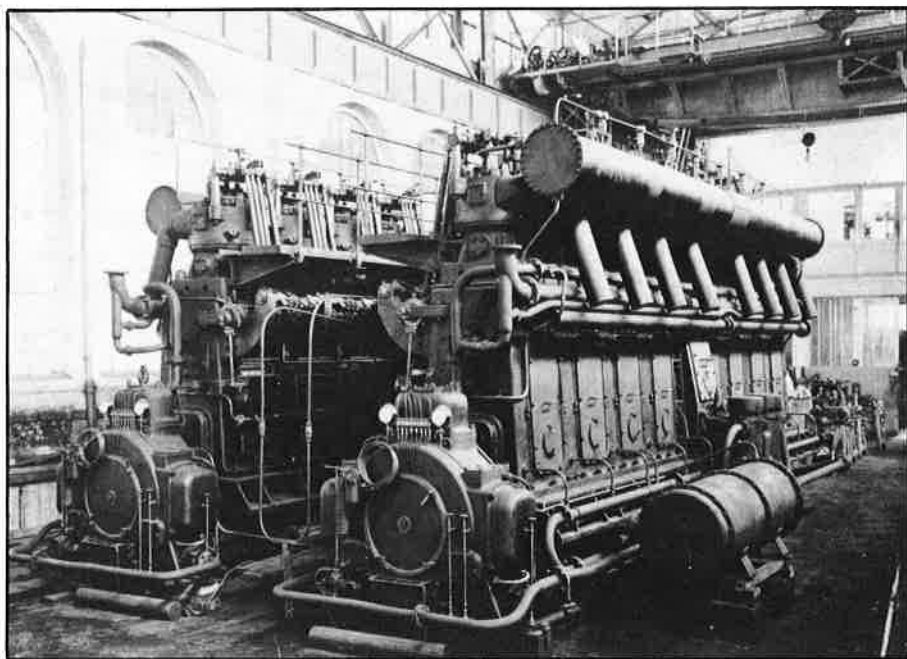
(423) G. BAVAY, *Que sait-on de la géologie du petit granit avant 1879 ?* in: *Actes du troisième congrès ass. cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique*. Bruxelles, 1990, 241-254.

(424) Bois-du-Luc, 1685-1985. La Louvière, 1985.

(425) M. CAPOUILLEZ, *Les charbonnages borains*. Hornu, 1978.

(426) N. CAULIER-MATHY, *La modernisation des charbonnages liégeois pendant la première moitié du XIXe siècle*. Paris, 1971.

Dieselmotoren voor de zeevaart uit de ateliers van **Cockerill**.
(uit: C. WIRTHEN-BERNARD en M. DU-SART, *Visages industriels d'hier et d'aujourd'hui en pays de Liège*, 1981, P. Mardaga, Brussel).

Brouwerij Lamot in de Van Beethovenstraat te Mechelen, sinds de 17de eeuw een vestigingsplaats van brouwerijen. In 1855 stichtte Charles Lamot er de *Brouwerij de Kroon*. Heden staat er een imposant complex uit 1922 met latere uitbreidingen zoals het labo in Nieuwe Zakelijkheid n.o.v. architect J. Lauwers.
(uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

De prachtige, door bossen omringde ondergelopen voormalige marmergroeve **Carrière Richemond** in Doische (Soulme), ook *Carrière Daffe* genoemd, maakt thans deel uit van een buitenverblijf.
(uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

Van dit eens reusachtig textielbedrijf, in de volksmond "Grasfabriek" genoemd, bleef enkel het uiterst linkse gebouw bewaard (anno 1860).
(uit: Guido DESEYN, *Bouwen voor de Industrie*, 1989, MIAT, foto MIAT).

USINES COTONNIÈRES GAND-ZELE-TUBIZE

Société Anonyme à Bruxelles
Anciens Etablissements **PARMENTIER, VAN HOEGAERDEN & Cie**

PARIS 1889
Grand Prix.

PARIS 1900
Grand Prix.

PHILADELPHIE 1876
Diplôme d'Honneur.

PARIS 1878
Médaille d'Or.

SIDNEY 1879
1er Degré de Mérite.

AMSTERDAM 1883
Diplôme d'Honneur.

ANVERS 1894
Grand Prix.

BRUXELLES 1897
Grand Prix.

Usine de Gand.

Usine de Zele.

Usine de Tubize.

- (427) B. CLERFAYT, *Le charbonnage des Produits de Jemappes, 1785-1835*. in: Ann. cercle d'histoire et d'archéologie Saint-Ghislain et de sa région, IV, 1986, 401-471.
- (428) C. DEBEHAULT, *Les terrils de charbonnage du Borinage, étude de géographie régionale*. in: Revue Belge géographie, 1968, 9-57.
- R. DEJOLLIER, *Charbonnages en Wallonie 1345-1984*. Namur, 1988.
- (429) D. DEVUYST, *De kleiputten van de Rupelstreek: een uniek landschap in het gebied van de grote rivieren*. in: M & L, VIII, 1989-1, 24-35.
- (430) A. FORTI, *250 ans d'industrie houillère dans les bassins miniers de Charleroi et de la Basse-Meuse*. (Diss., U.E.L., 1985).
- (431) R. GEERAERTS, J.-J. VAN MOL, e.a., *L'homme et son terroir. Le marbre dans la région de Philippeville*. Treignes, 1983.
- (432) G. GODDEERIS, *Beringen-mijn 1907-1982. Onder en boven*. Beringen, 1983.
- (433) G. GODDEERIS, *Steenkool- en petroleumboringen in Limburg en de Antwerpse Kempen, 1898-1940*. Beringen, 1982.
- (434) G. GODDEERIS, *De steenkoolmijnen van Beringen en de cité*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 213-223.
- (435) E. GROESSENS, *L'industrie du marbre en Belgique*. in: Mémoires institut géologique de l'Université de Louvain, XXXI, 1981, 219-253.
- (436) P.-C. GUIOLLARD, *Belles-Fleurs de Belgique*. Arzacq, 1989.
- (437) M. HAMM & A. FOEHL, *Sterbende Zechen*. Berlijn, 1983.
- (438) H. HEYNEN, red., *Geschiedenis op zoek naar waardig vervolg. Studie van de mijnnederzettingen in Waterschei, Winter slag en Eisden*. Brussel, 1991.
- (439) R. LEBOUTTE, *La fabrication traditionnelle du charbon de bois*. in: Enquêtes du Musée de la vie Wallonne, LIX-LX, Liège, 1982-83, 223-247.
- (440) R. LEBOUTTE & H. DELREE, *L'archéologie industrielle et l'assainissement des sites charbonniers*. in: Le patrimoine industriel et sa reconversion. Wallonie-Bruxelles. Brussel, 1986, 35-67.
- (441) J. LIEBIN, *Les charbonnages*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 43-55.
- (442) *Le marbre dans la région de Philippeville*. Treignes, 1983.
- (443) P. POURBAIX, *Bois-du-Luc en Hainaut, souvenir imposant du charbon*. in: Technologia, 1981, 4 (1), 3-12.
- (444) P. POURBAIX, *Les charbonniers de Bois-du-Luc: la grande histoire d'un petit peuple*. Mons, 1983.
- (445) L. VANDENBERGHE, B. VAN DOORSLAER & A. LINTERS, *Beringen-mijn: wonen en werken*. Sint-Truiden, 1979.
- (446) B. VAN DOORSLAER, *Het zwarte goud der Kempen*. in: M & L, 1988, 6, 42-60.
- (447) B. VAN DOORSLAER, *Steenkool in Limburg*. Sint-Truiden, 1983.
- (448) B. VAN DOORSLAER, *Zwarte monumenten in groen Limburg. Naar een verdiende toekomst voor het mijnpatrimonium*. in: M & L, IX, 1990-4, 29-52.
- (449) H. WATELET, *Une industrialisation sans développement. Le bassin de Mons et le charbonnage du Grand-Hornu du milieu du XVIIIe au milieu du XIXe siècle*. Louvain-la-Neuve, 1980.
- (450) H. WATELET, *Le Grand-Hornu. Joyau de la révolution industrielle et du Borinage*. Bruxelles-Boussu, 1989.
- 11.3. energie (stoom, electriciteit, water, wind) & motoren.**
- (zie ook nrs. 156, 241, 330, 413, 475, 526).
- (451) P. BAUTERS, *Kracht van wind en water. Molens in Vlaanderen*. Leuven, 1989.
- (452) G. BAVAY, *Moulins en Hainaut*. Bruxelles, 1987.
- (453) G. BOERJAN, *Zeventig jaar Anglo-Belgian company-dieselmotoren te Gent*. in: TGTC, 1987, 17, 41-51.
- (454) J. BROUWERS, *Een evolutieschets van de electrificatie in Limburg (1900-1946)*. (Verhandl., K.U.L., 1984).
- (455) Centrale Zwevegengem 75 jaar. Zwevegengem, 1986.
- (456) C.-M. CHRISTOPHE, *La persistance des roues hydrauliques dans la région de Huy*. in: Ann. cercle Hutois sciences et beaux-arts, 1983, 55-97.
- (457) C.-M. CHRISTOPHE, *A propos des roues et turbines hydrauliques*. in: Ann. cercle hutois sciences et beaux-arts, 1985, 33-43.
- (458) J. DEFER, *Les centrales hydrauliques de Belgique*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds. *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 231-240.
- (459) R. DE HERDT & G. DESEYN, *Onder stoom. Aspecten van de geschiedenis van de stoommachine*. Gent, 1983.
- (460) R. DESART, *Les moulins à eau de Belgique, du Hainaut et des Flandres. 2 vols.* Brussel, 1963 et 1968.
- (461) L. DEVLIEGHER, *Rosmolens in de Westvlaamse kuststreek*. in: Biekerf, 76, 1975-1976.
- (462) C. DE VYLT & G. VAN DAMME, *De Belgische windmolens*. Tielt, 1975.
- (463) F. DIRKS, *Watermolens van de provincie Antwerpen*. Antwerpen, 1990.
- (464) EBES. *75 jaar EBES 1905-1980*. Antwerpen, 1980.
- (465) *Energie voor Brugge. Van Desclée-De Brouwer tot EBES*. Brugge, 1989.
- (466) H. HOLEMANS & P. LEMMENS, *Molens der Zuiderkempen*. Nieuwerkerken, 1978.
- (467) H. HOLEMANS & P. LEMMENS, *Molens der Noorder- en Oosterkempen*. Nieuwerkerken, 1980.
- (468) N. KERCKHAERT & D. DE VLEESCHAUWER, *Het nieuwe licht uit Langerbrugge 1900-1940*. Tielt, 1990.
- (469) H. MARIN, *Les installations électriques de la centrale de la ville de Bruxelles*. Brussel, 1934.
- (470) J. MAYNE, *Fabrication et exploitation de l'électricité à Wavre (1897-1929)*. in: Le Folklore brabançon, 1986, 71-89.
- (471) C. ROOSE, *De stoommachine in de voormalige electriciteitscentrale te Izevegem*. in: CIA. Mededelingen, 1975, 3, 8-9.
- (472) W. SMET & H. HOLEMANS, *Limburgse windmolens*. Nieuwerkerken, 1981.
- 11.4. industrieën op agrarische basis.**
- (zie ook nrs. 213, 266, 294).
- (473) D. BALLEKENS, *De Belgische cichorei van 1770 tot heden*. (Verhandl., R.U.G., 1989).
- (474) B. COUWENBERG & P. SWIMBERGHE, *Elegie om een gistfabriek*. Brugge, 1985.
- (475) M. DE BRUYNE, *De eerste stoommachine in de textielstad Roesselare draaide in 1837 in de brouwerij Rodenbach*. in: Rollariensia, 1982, 5-20.
- (476) J. DE GRAEVE, *De gistfabriek in Brugge*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 266-270.
- (477) R. DE HERDT, *In en om de alambiek. Jenever- en alcoholstokerijen*. Gent, 1981.
- (478) M. DE KEUKELEIRE, *Quand le jambic se fabriquait à Bruxelles...* in: Cahiers de la Fonderie, 1990, 8, 44-49.
- (479) P. DE SOMER, *Een brouwerij te Diest. Een bijdrage tot de industriële archeologie*. (Verhandl., K.U.L., 1982).
- (480) P. DE SOMER, *De brouwerij Cerkel in Diest*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 187-196.
- (481) A. DETREMMERIE & G. DESEYN, *'t Is voor de bakker. De mechanisering van de brood- en banketbakkerij*. Gent, 1986.
- (482) G. DEVENT, *De Vlaamse zeevisserij*. Brugge, 1989.
- (483) E. HOUTMAN, *De jeneverstokerij Theunissen in Hasselt*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 224-230.
- (484) C. JACQMAIN & A. MUSICK-DE SPIEGELEER, *L'industrie sucrière dans l'arrondissement de Wareme de 1850 à nos jours*. in: XLIVe congrès fédération cercles archéologie et histoire de Belgique, Comines, 1981, 369-376.
- (485) A. JANSSENS, *Industrieel erfgoed: de cichoreifabriek Buysse-Loveling te Nevele*. in: Het Land van Nevele, XVIII, 1987, 69-103.
- (486) C. JENGEMBER & J. VERNIEUWE, *Hommelploek (foto's 1900-1955). Een tentoonstelling in kader van het project "mondelijke geschiedenis hoppepluk"*. Gent, 1986.
- (487) Jubileumuitgave van de Antwerpse verenigingen van vee en vlees. Antwerpen, 1988.
- (488) P. KEUNEN, *De geschiedenis van de Hasseltse jeneverstokerijen (1830-1914)*. (Verhandl., K.U.L., 1979).
- (489) B. LOZET, *Les sechoirs à tabac de Poupehan*. (Diss., U.C.L., 1979).
- (490) C. MASSANGE & G. VANDERHULST, *Pain et charbon: la Maison du peuple à Molenbeek*. in: Cahiers de la Fonderie, 1988, 4, 25-33.
- (491) Neuhaus: maitre-chocolatier à Bruxelles, 1857-1987. Zellik, 1987.
- (492) L. POLEUNIS, *De Belgische suikerindustrie en de N.V. Tiense suikerraffinaderij*. (Verhandl., K.U.L., 1987).
- (493) L. ROBBERTS & I. DALIMIER, *Les glaciers à glace naturelle de Wallonie*. Liège, 1989.
- (494) J. TUFLEER, *Belgische biergids, met brouwerijtechniek*. Antwerpen, 1986.
- (495) J.-P. VAES, *Wielemans-Ceuppens. Grandeur et décadence d'une brasserie*. in: Cahiers de la Fonderie, 1990, 8, 13-22.
- (496) J. VANDEWATTEYNE, *Les moulins tournent encore... le blé, la farine, la pain*. Mons, 1980.
- (497) R. VAN HORENBEEK, *De suikerbietenrijverheid in het arrondissement Leuven tijdens de 19de eeuw*. (Verhandl., K.U.L., 1983).
- (498) D. WILLEMART, *La sucrerie de Waterloo. Aperçu historique et recherche architecturale*. (Diss., U.C.L., 1983).
- (499) A. WOUTERS, *De Brusselse ijsindustrie rond de eeuwwisseling*. in: TGTC, 1990, 20, 17-39.

11.5. textiel.

(zie ook nrs. 237, 250, 260, 280, 735, 739, 743, 744).

(500) V. BRONOWSKI & M.-P. DEBLANCMAGNEE, *L'industrie textile verviétoise*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 183-192.

(501) G. CORNEZ, e.a., *Fabelta-Tubize 1900-1983*. Nivelles, 1986.

(502) R. DE HERDT & B. DE GRAEVE, *Hun werk, hun leven. Getuigenissen uit de Gentse textielwereld 1900-1950*. Gent, 1981.

(503) R. DE HERDT & G. DESEYN, *De voormalige katoen- en vlasspinnerij De Gandt-Vanderschueren in Gent*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 241-247.

(504) F. FOULON, *Vlasfabrieken: productiewijze - beschrijving - herbruik*. in: *Ons industrieel erfgoed. Jaarboek van de V.V.I.A.*, 1. Gent, 1982, 211-232.

(505) M. HEYSE & G. GADEYNE, *Textiel te Ronse 1800-1940*. Ronse, 1984.

(506) K. LAMBERT, *Wanneer de stoommachien de mekanieken in beweging brengt ... Een illustratie van 150 jaar Sleinse textielarbeid*. Gent, 1982.

(507) I. LONGTAIN, *Histoire de la machine textile verviétoise. Dictionnaire des constructeurs et fabricants d'accessoires*. Dolhain-Limbourg, 1987.

(508) A. PAUWELS, *Damast*. Kortrijk, 1986.

(509) P. SCHOLLIERS, *Een gelukkig toeval: de brand van de spinnerij van de N.V. Texas in 1880*. in: *Vijfde nationaal congres voor industriële archeologie*. Textiel. Gent, 1979, 77-84.

(510) A. STROOBANTS & E. COOSEMANS, *200 jaar textielnijverheid te Dendermonde 1787-1987*. Dendermonde,

(511) A. THIJS, *Van werkwinkel tot fabriek: de textielnijverheid te Antwerpen (einde 15de - begin 19de eeuw)*. Brussel, 1987.

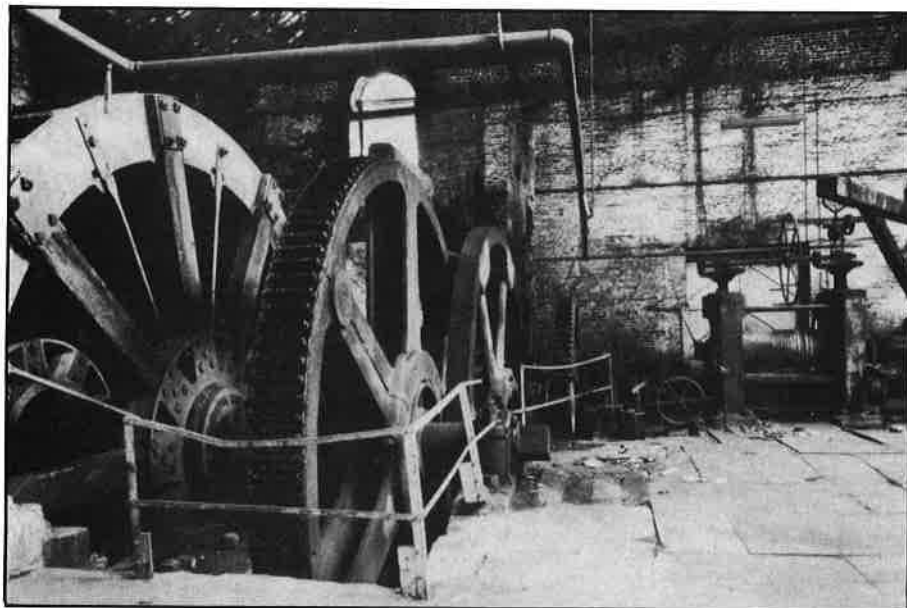
(512) F. TRINON, *La gestion du patrimoine industriel. L'industrie textile verviétoise. Inventaire et approche méthodologique*. (diss., U.L.B., 1989).

(513) G. VERHEEKE, *Fabelta: een reus op nylon voeten*. in: TGTIC, 1984, 5, 14-23.

(514) G. VERHEEKE, red., *Wij geven hem van katoen. Geschiedenis en techniek van spinnen en weven*. Gent, 1987.

(515) G. VERHEEKE, *Vlas. Gent, 19de-eeuws centrum van gemechaniseerde vlasnijverheid*. in: TGTIC, 1988, 21/22, 9-67.

(516) *Vijfde nationaal congres voor industriële archeologie*. Textiel. Gent, 1979.

11.6. kleding.

(517) E. DE NAUW, *De Geraardsbergse kantnijverheid*. in: TGTIC, 1987, 18, 3-14.

(518) L. KIECKENS, *De half-ambachtelijke fabrikatie van kousen en sokken op handbreimachines. Een proeve van overdracht van oude technische kennis*. in: TGTIC, 1987, 18, 27-41.

(519) J. LEVY, *La ganterie Levy frères. L'industrie de la ganterie à Bruxelles de 1850 à 1950*. in: *Cahiers de la Fonderie*, 1989, 7, 24-27.

(520) H. ZOUBE, *Histoire de la bonneterie dans la région de Tournai*. in: *Les doigts dans l'engrenage*. Tournai, 1977, 99-104.

11.7. metaal & non-ferro.

(zie ook nrs. 127, 133, 246, 253, 381, 382, 384, 385, 386, 406, 407, 632).

(521) C.-M. CHRISTOPHE, *L'usine à zinc de la Vieille Montagne a Flône*. in: Actes congrès de Comines, tome II, 1981, 337-352.

(522) C.-M. CHRISTOPHE, *Les métaux non-ferreux*. in: L.-F. GENICOT & J.-p. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 97-112.

(523) Cockerill (livre édité à l'occasion du 90e anniversaire). Bruxelles, 1928.

(524) D. DAoust, *Données nouvelles sur la métallurgie du fer à Lustin*. in: Cahiers d'archéologie industrielle, 4, 1986, 7-13.

(525) J. DAY, *The continental origin of Bristol Brass*. in: Industrial archaeology review, VII-1, 1984, 32-56.

(526) J.-L. DELAET, *Les constructions électriques*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 126-131.

(527) J.-L. DELAET, *La sidérurgie*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 73-95.

(528) A. FRANCOTTE & C. GAIER, *FN 100 ans. Histoire d'une grande entreprise liégeoise*. Liège, 1989.

(529) C. GAIER, *L'armurerie*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 115-123.

(530) C. GAIER & Ph. JORIS, ed., *F.N. 1889-1989: cent ans d'une grande entreprise armurière liégeoise*. Liège, 1989.

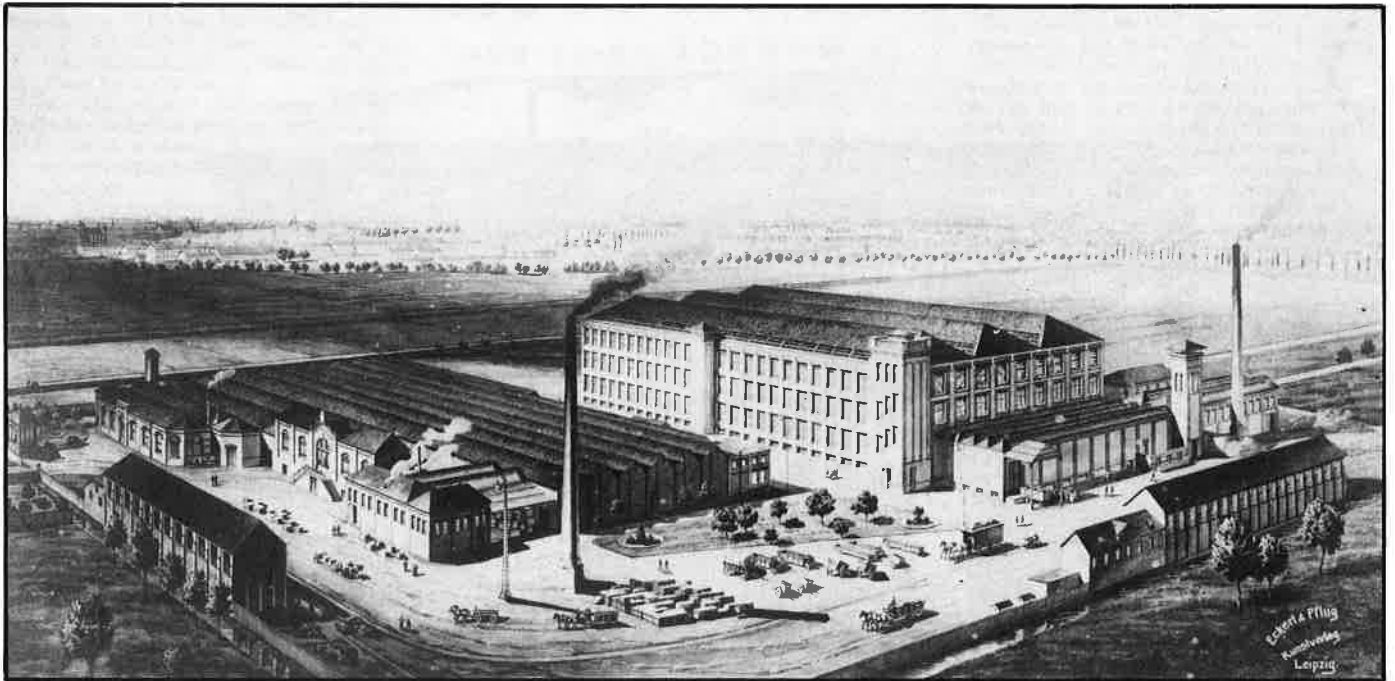
(531) G. HANSOTTE, *L'implantation géographique de l'industrie métallurgique des Pays-Bas et du Pays de Liège, et son évolution aux temps modernes*. in: M. DORBAN & R. PETIT, eds., *Implantations industrielles, mutations des sociétés et du paysage*. Bruxelles, 1986, 39-49.

(532) *L'industrie du zinc: société de la Vieille Montagne 1837-1905*. Liège, 1905.

(533) J. RANS, *Umafo-Herent. Bloei en teloorgang van een ijzergieterij 1924-1979*. Herent, 1990.

(534) W. VAN BORM, *Het ontstaan van de zinkindustrie in België*. in: Wetenschappelijk en industrieel erfgoed. Antwerpen, 1985, 50-55.

(535) L. WINTGENS, *Ursprung der Vieille Montagne*. Eupen, 1981.

Het site van de voormalige kopergieterij, -walsenrij, -smederij en papiermolen te Warnant-Anhée, gelegen op 8 km ten noorden van Dinant, het **Site des Moulins**, vormt op industrieel-archeologisch vlak één der belangrijkste relictten van de provincie Namen.

(uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

Norine, Rachel Deschreijver en mevrouw X in creaties van Norine, 1922. (uit: D. CHRISTIAENS, *De Belgische bijdrage tot de mode in de jaren twintig* in INTERBELLUM Cahier, 1985, Gent).

▲ De katoenspinnerij **Filature Nouvelle Orléans**, of FNO, nabij de Verbindingsvaart te Gent, opgericht tussen 1899 en 1905.

De traptoren is heden bekrond met een fraaie kap, die een watertoren verbergt. Uniek is het intern bewaard gebleven waterpeilmeetsysteem, één der laatste in zijn soort.

(uit: Guido DESEYN, *Bouwen voor de Industrie*, 1989, MIAT, foto MIAT).

11.8. chemie.

- (536) J. BOLLE, *Solvay 1863-1963: l'invention, l'homme, l'entreprise*. Bruxelles, 1963.
- (537) R. BRION, *Le patrimoine industriel chimique en Wallonie: plaidoyer pour sa reconversion*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 205-215.
- (538) S. GODFROID & D. SURDIACOURT, *Lucifersbedrijven te Geraardsbergen*. Geraardsbergen, 1983.
- (539) N. GOUPIL-SADOUN, *J.-Ph. de Limbourg et la théorie des affinités chimiques*. in: *Technologia*, 1984, 1, 11-28.
- (540) J. VANPAEMEL, *De ontwikkeling van de chemische industrie*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële revoluties in de provincie Antwerpen*. Antwerpen, 1984, 137-146.

11.10 keramiek & steen.

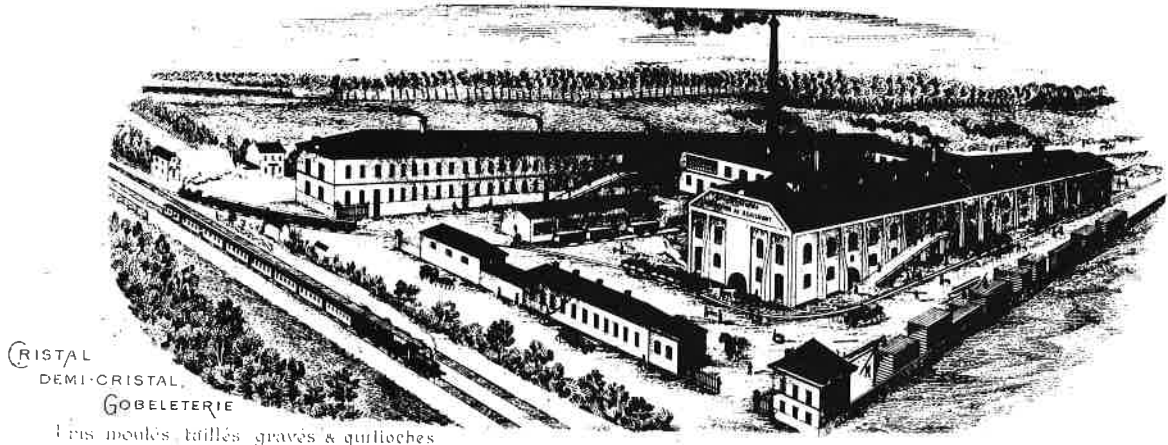
- (549) J. ARRAS, T. DAMEN, e.a., *Hasseltse porselein en keramiek 1890-1952*. Hasselt, 1983.
- (550) F. BACKX, *Van leem tot steen. De Wildertse steenoven*. in: *De Spyccker*, XLII, 1985, 1-2, 23-38.
- (551) R. BAETENS & H. LEJON, *De steenbakkerij Frateur in Boom*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 168-177.
- (552) V. COLLARD, *Les produits céramiques de Saint-Rémy-lez-Chimay*. in: *Publicat. soc. d'histoire rég. cantons Beaumont-Chimay à Rance*, XI, 1986, 25-67.
- (553) J.-P. DUCASTELLE, ed., *L'industrie de la pierre de l'Ancien Régime à nos jours*. Tielt, 1976.
- (554) *Faiences de Nimy 1789-1951*. Mons, 1989.

- (560) F. CREMERS, *De Turnhoutse papierverwerkende industrie en haar nalatenschap*. in: *Industrieel erfgoed*, VII, 1987, 26-38.
- (561) J. DE GELAS, *De Herisem-molen. Industrieel-archeologische studie op basis van een bedrijfsarchief*. Aalst-Waerle, 1983.
- (562) J. DE GELAS, *De papiernijverheid tussen Zenne en Zoniën op de Molenbeek*. in: *TGTIC*, 1984, 7, 2-13.
- (563) J. DE GELAS, *Inventaris van de Brabantse papiermolens*. in: *Industrieel erfgoed*, VII, 1987, 15-25.
- (564) G. DESEYN, *De oorsprong van de industriële papierproductie in onze gewesten en in het bijzonder te Gent*. in: *TGTIC*, 1984, 7, 15-21.
- (565) H. HEYMANS, *De papierfabriek te Langerbrugge*. in: *TGTIC*, 1984, 7, 34-39.
- (566) J. MARTIN, *La Hulpe en Brabant wallon. Histoire des papeteries*. in: *Le folklore brabançon*, 1985, 233-265.

SOCIÉTÉ ANONYME

DES VERRERIES DE SCAILMONT

À MANAGE (BELGIQUE)

11.9. glas.

(zie ook nr. 640).

- (541) *L'art verrier en Wallonie, de 1802 à nos jours*. Bruxelles, 1985.
- (542) R. CHAMBRON, *Histoire de la verrerie en Belgique du IIe siècle à nos jours*. Bruxelles, 1955.
- (543) P. CULOT, *Le verre, de ses origines au musée du verre à Charleroi*. (Diss., U.C.L., 1986).
- (544) J.-L. DELAET, *La verrerie à vitre dans la région de Charleroi de 1914 à 1940: industries traditionnelles et mécaniques*. (Diss., U.L.B., 1981).
- (545) J.-L. DELAET & F. POTY, *Charleroi, pays verrier*. Charleroi, 1986.
- (546) I. LAURENT, *La verrerie*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 197-204.
- (547) D. MASSART, *Verreries et verriers du Centre (de 1764 à nos jours)*. Haine-Saint-Pierre, 1983.
- (548) *Verreries en Wallonie. Photographies d'hier et d'aujourd'hui*. Charleroi, 1983.

- (555) G. HAYOT, *L'industrie de la céramique dans le pays de Chimay*. in: *Public. soc. d'histoire rég. cantons Beaumont-Chimay à Rance*, XI, 1986, 9-24.
- (556) *L'industrie de la pierre à rasoir dans la région de Bihain-Liérneux-Vielsalm*. in: *Glain et Salm, Haute Ardenne*, 20, 1984, 3-51.
- (557) A. VAN DEN ABEELE, *De faiencefabriek aan het Minnewater te Brugge (1750-1818)*. in: *Handelingen genootschap 'Soc. d'émulation' Brugge*, CXXIII, 1986, 61-105.

11.11. papier & drukkerij.

(zie ook nrs. 248, 252).

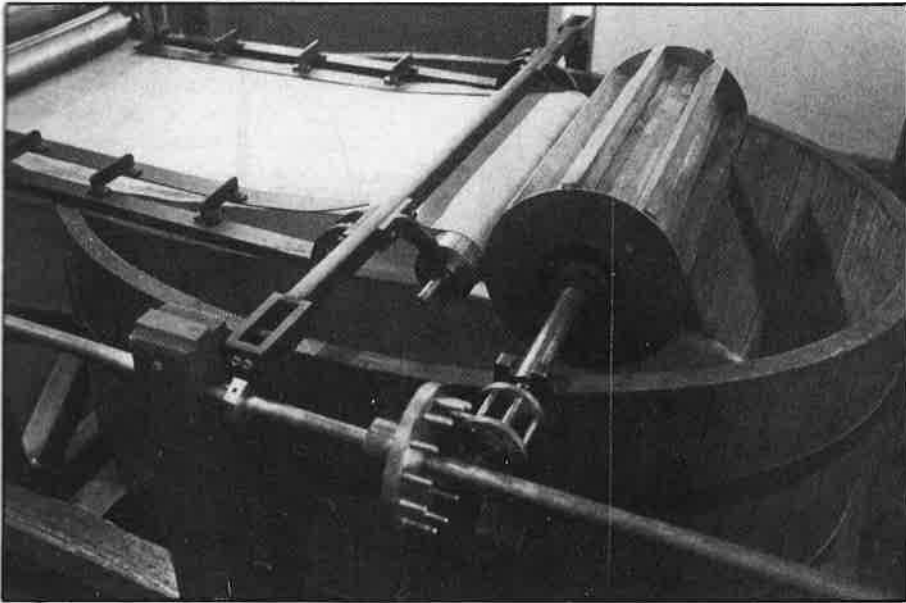
- (558) P. BEKE, *De papierfabriek in Zaventem*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*, Antwerpen, 1988, 179-186.
- (559) R. COLLIN, *Les papeteries*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 217-229.

- (567) R. SAIVE, *Le papier. Histoire et fabrication*. Liège, 1985.
- (568) J. VAN DE WIELE, *Gentse drukkers en drukkerijen*. in: *TGTIC*, 1989, 25, 3-18.
- (569) G. VERHEEKE, *Mijn jaren als leerjongen* (interview met F. Balthazar). in: *TGTIC*, 1989, 26, 3-21 (dit nummer bevat nog andere interviews met voormalige drukkerij-arbeiders, pp. 23-27, 29-37, 39-41, 43-51, 55-61, 63-69 & 71-80).

11.12. vervoer & communicatie.

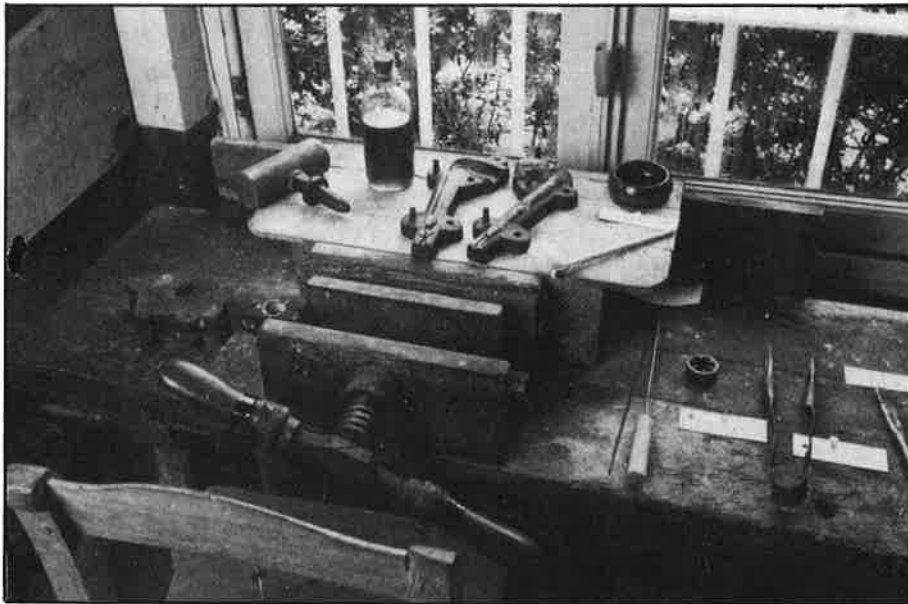
(zie ook nrs., 282, 661, 740).

- (570) G. ABEELS, *De verkeerswegen in en naar Brussel tijdens de 19de en 20ste eeuw*. in: A. SMOLAR-MEYNART & J. STENGERS, eds., *Het gewest Brussel*, 1989, 232-245.
- (571) A. DAGANT & P. VANBELLINGEN, *Les canaux et chemins de fer charbonniers dans le Centre*. Haine-Saint-Pierre, 1986.
- (572) G. PERRON, *Les voies publiques du faubourg Saint-Martin à Tournai*. in: *Mémoires soc. roy. histoire et archéologie de Tournai*, 1989, 293-315.

◀ Fraai briefhoofd van de **Société Anonyme des Verreries de Scailmont**. (uit: D. MASSART, *Verreries et verriers du Centre*, 1983, Cercle d'Histoire et de Folklore La Louvière).

De stellages met raderwerk van de steenkoolmijn **Le Pechon** te Couillet-Marcinelle, waarvan de restauratie gebeurd op initiatief van de Waalse gemeenschap. (uit: *Le Patrimoine Industriel et sa Reconversion*, 1987, Gemeentekrediet van België).

11.12.1. scheepvaart.

(zie ook nrs. 249, 332, 391, 400).

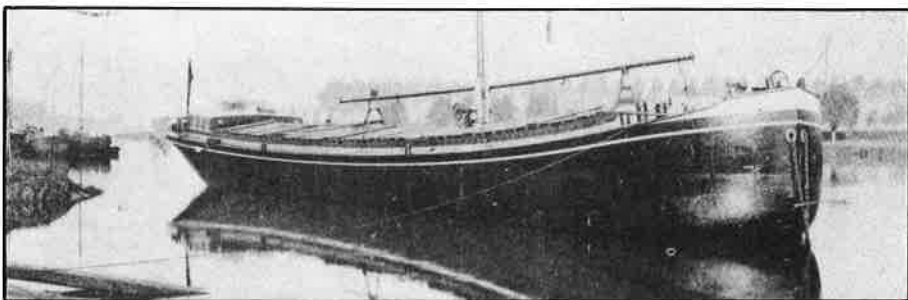
- (573) Albertkanaal - Canal Albert. in: Tijdschrift der openbare werken van België - Annales des travaux publics de Belgique, 1987-2/3 (extranummer).
 (574) R. BAETENS, ed., *Colloquium industriële archeologie van de Antwerpse haven*. Antwerpen, 1975.
 (575) G. BAVAY, *Ronquières: histoire d'un paysage*. in: Hainaut tourisme, 1986, 95-101.
 (576) Colloquium industriële archeologie Antwerpse haven. in: Antwerpen, 1975-1, 1-68.

In Malmedy, sinds oudsher gekend voor zijn welvarende papiernijverheid, is in het voormalig weeshuis **Maison Cavens** het **Musée National du Papier** gevestigd. Hier staat o.a. een prachtige maquette van een 18de eeuwse papiermolen opgesteld. (uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

De afdeling **Station de Couillet-Montignes** van het chemisch bedrijf **Solvay** is begrensd door de rue Vervroir, de Samber en de rue de Châtelet. Ernest Solvay had in 1861 de productierechten verworven van soda en natriumcarbonaat en richtte vervolgens op verschillende plaatsen bedrijfsafdelingen op zoals dat van Couillet te Charleroi. (uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

In Andenne, een belangrijk centrum voor keramiek-, gleiswerk- en porceleinproductie ligt het **Musée Communal de la Céramique** dat de ontwikkeling van deze veelzijdige nijverheid vanaf de middeleeuwen schetst. Bijzonder interessant is de reconstructie van het atelier van een pijpen- en pottenbakker. (uit: P. VIAENE en R. DE HERDT, *Industriële Archeologie in België*, 1987, MIAT, Gent).

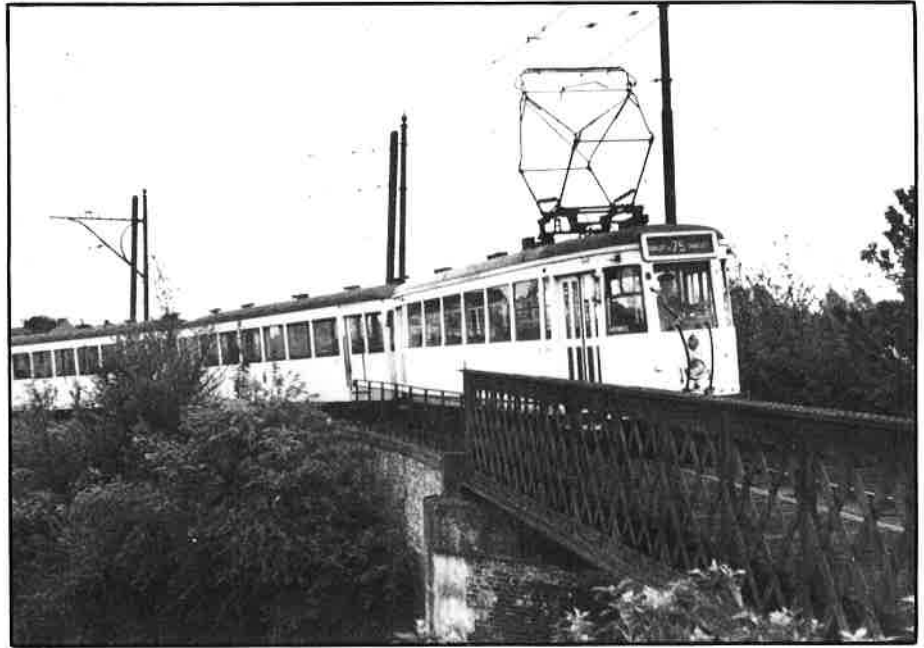
De metalen **spits** is een klein vrachtschip, dat wordt gesleept of over een eigen motor beschikt. Het is achtendertig en een halve meter lang en vijf meter breed, met een stompe boeg. Dit maakt het geschikt voor de vele kanalen in België, Frankrijk en Nederland. (uit: J. BALLEGEER en J.P. BRAEMS, *Binnenscheepvaart in Vlaanderen in oude prentkaarten*, 1978, Europese Bibliotheek-Zaltbommel, Nederland).

- (577) J. DELMELLE, *Sur le canal du Centre, l'ascenseur hydraulique d'Houdeng-Goegnies a cent ans !* in: Hainaut tourisme, 1988, 248, 85-89.
- (578) J.-P. GAILLIEZ, *Les voies navigables entre les bassins de la Meuse et de l'Escaut*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*, Louvain-la-Neuve, 1990, 145-157.
- (579) A. HIMLER, *Het Zuiderpershuis en de zeven andere hydraulische stations in Antwerpen*. in: M & L, IV, 1985-6, 8-28.
- (580) A. HIMLER, *Honderd jaar Amerikadok*. in: Antwerpen, 1987, 158-169.
- (581) B. MIGNON, *Les installations maritimes de Bruxelles: de la constitution de la Société du Canal à l'inauguration du port (1896-1922)*. (Diss., U.C.L., 1988).
- (582) Ph. QUESTIENNE, *La navigation en Wallonie*. Liège, 1978.
- (583) A. STERLIN, *Le canal de Charleroi à Bruxelles*. in: Ann. travaux publics de Belgique, 1985-5, 409-519.

11.12.2. spoorwegen, tram & bus.

(zie ook nrs. 179, 283, 322, 323, 646).

- (584) Brussel op het spoor. Brussel, 1989.
- (585) A. DAGANT, *Cent vingt-cinq ans de construction de locomotives à vapeur en Belgique*. in: Bull. Institut archéologique Liégeois, 1974.
- (586) A. DAGANT, *Après 155 ans de chemins de fer en Belgique. Aspects d'une succession archéo-industrielle*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*, 1990, 159-168.
- (587) E. DE KEUKELEIRE & G. DESEYN, *Evolutivie van het openbaar vervoer in het Gentse*. in: TG/TIC, 1990, 29, 9-12.
- (588) J. DELMELLE, *Histoire des tramways et vicinaux belges*. Bruxelles, 1981.
- (589) P. DE MEYER, e.a., *Overzicht van het rollend materieel van de T.E.G.-E.T.G. en de M.I.V.G. van 1895 tot heden*. in: TG/TIC, 1987, 17, 29-39.
- (590) B. DE RAEDEMAECKER, *Negentiende-eeuwse spoorwegarchitectuur langs de lijn Dender-Waas, ontworpen door J.-P. Cluysenaer (1811-1880)*. (Verhandl., V.U.B., 1983).
- (591) L. HOSTE, *Gentse stadstram en -bussen. Sprokkels, geschiedenis, anekdotes en liedjes*. Gent, 1982.
- (592) Instappen a.u.b.! Honderd jaar buurtspoorwegen in België. Antwerpen-Amsterdam, 1985.
- (593) E. KEUTGENS, *De Antwerpse tram. Van paardetram naar pre-metro*. Antwerpen, 1980.
- (594) A. LINTERS, ed., *Spoorwegen in België*. Gent, 1985.
- (595) A. MONTEYNE & E. DEMOEN, *Architect Jean-Pierre Cluysenaer en de spoorlijn "Dender en Waas"*. in: TG/TIC, 1985, 11/12, 3-54.
- (596) J. VANDENBERGHEN, *De geboorte en de ontwikkeling van de Belgische staatspoorwegen en van de privaatspooreschappijen*. Brussel, 1985.
- (597) D. VANDEPUTTE, *De Noord-Zuiddialoog van een verbinding. Ontstaan van een grootschalig Brussels urbanistisch project (1835-1872)*. (Verhandl., V.U.B., 1989).
- (598) R. VANOBBERGEN, *Spoorweg en kunst. Aspecten van de industriële ontwikkeling*. (Verhandl., V.U.B., 1978).
- (599) D. VERHAEGEN, *La gare d'Anvers-central. Un siècle d'évolution urbanistique*. in: Ons industrieel erfgoed. Jaarboek van de V.V.I.A., 1. Gent, 1982, 193-210.

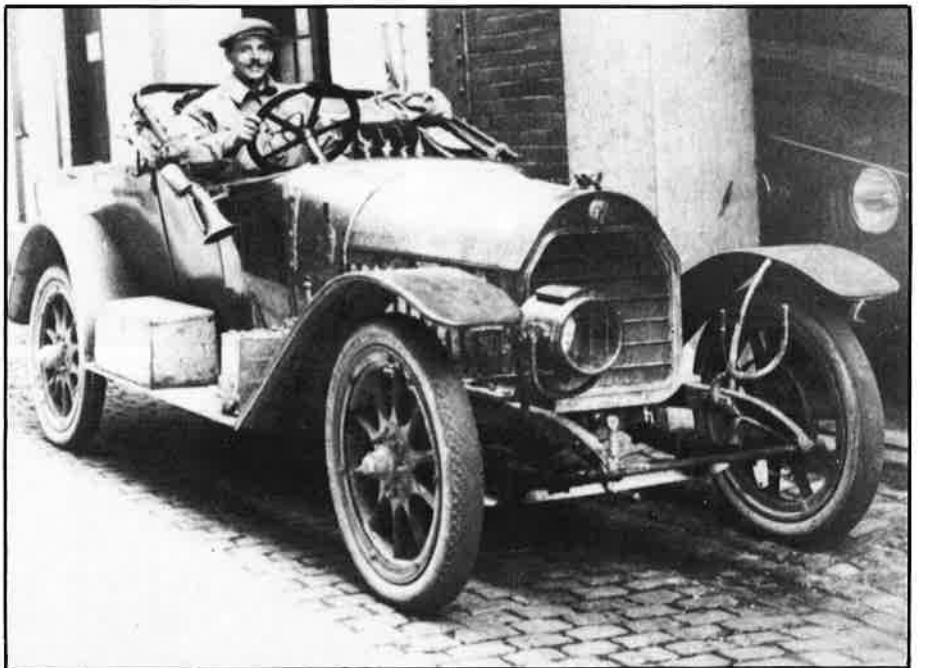

11.12.3. rijtuigen.

- (600) Cycles et motocycles des origines à 1935. Liège, 1971.
- (601) B. EEMAN, *Bijdrage tot de industriële archeologie in België: karrosserie-design bij de firma D'Ieteren frères te Elsene vanaf 1898 tot en met 1934. Massaproductie voor een elite*. (Verhandl., V.U.B., 1988).
- (602) Y. KUPELIAN, e.a., *Histoire de l'automobile belge*. Bruxelles, sd.
- (603) J. KUPELIAN & A. VAN DEN ABEELE, *Autoworld Brussels*. Brussel, sd.
- (604) L. LAMBRECHTS, *De FN-auto te Luik, 1900-1935. Een bijdrage tot de industriële archeologie in België*. (Verhandl., R.U.G., 1980).
- (605) J.-L. LECOQ, *Contribution à l'histoire de l'automobile à Bruxelles (1894-1914)*. (Diss., U.L.B., 1980).
- (606) Livre d'or de l'automobile et de la motocyclette: un demi-siècle d'efforts et d'initiatives des industriels belges. Liège, 1951.

De metalen brug over de spoorweg te Thuillies. (uit: *Instappen aub. Honderd jaar buurtspoorwegen in België, 1985*, uitgeverij de Nederlandse Boekhandel, Kapellen).

Een '1950' van 1913. (uit: Yvette & Jacques KUPELIAN, Jacques SIRTAINÉ, *De geschiedenis van de Belgische auto. Het fabelachtige verhaal van meer dan honderd automobielen*, 1980, Lannoo pvba Tielt).

(607) P.-Y. THOMAS, *La construction automobile en Belgique*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 169-180.

11.12.4. post, telegraaf & telefoon.

(608) N. DELHEZ, *Histoire du télégraphe en Belgique de 1830 à 1850*. (Diss., U.C.L., 1966).

(609) P. VERHOEST, *Technologie, telecommunicatie en beleid. De telefonie: ontstaan, ontwikkeling en introductie in België (1870-1896)*. (Verhandl., V.U.B., 1989).

11.13. Bouwnijverheid, architectuur & huisvesting.

(zie ook nrs. 329, 340, 341, 342, 343, 344, 375, 397, 398).

(610) De beschikbare ruimte. Reflexies over bouwen. Tielt, 1990.

11.13.1. huisvesting.

(zie ook nrs. 279, 321, 339, 387, 445).

(611) H. BALTHAZAR, *De Gentse beluiken*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 231-240.

(612) C. BENTEIN & H. STYNEN, *Unitaswijk in Deurne (1923-1933)*. in: M & L, I, 1982-6, 20-39.

(613) K. BOON-SIMONIS, *Bijdrage tot de studie van de arbeiderswijk van Bois-du-Luc*. (Verhandl., V.U.B., 1981).

(614) A. BRAUMAN, *Contribution à l'étude de l'archéologie industrielle. La conception architecturale d'un logement social: le familistère des Usines de Godin et cie. à Bruxelles (1887)*. (Diss., U.L.B., 1974).

(615) M. CASSIERS, A. FORTI & J. MILLER, *Du logement ouvrier au logement social, 1808 à 1980*. in: *Les cahiers de l'urbanisme, III, 1988*, 57-64.

(616) M. CASSIERS & A. FORTI, *Du logement ouvrier au logement social 1808-1988*. in: *Actes troisième congrès ass. cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique. Tome II. Bruxelles, 1990*, 255-266.

(617) A.-C. CONTENT, *L'habitat ouvrier à Bruxelles au XIXe siècle*. in: *Revue belge d'histoire contemporaine*, 1977, 501-516.

(618) P. DEBRABANDERE, *De arbeidershuisvesting in Kortrijk in de 19de eeuw*. in: *De Leiegouw*, 1980, 3-37.

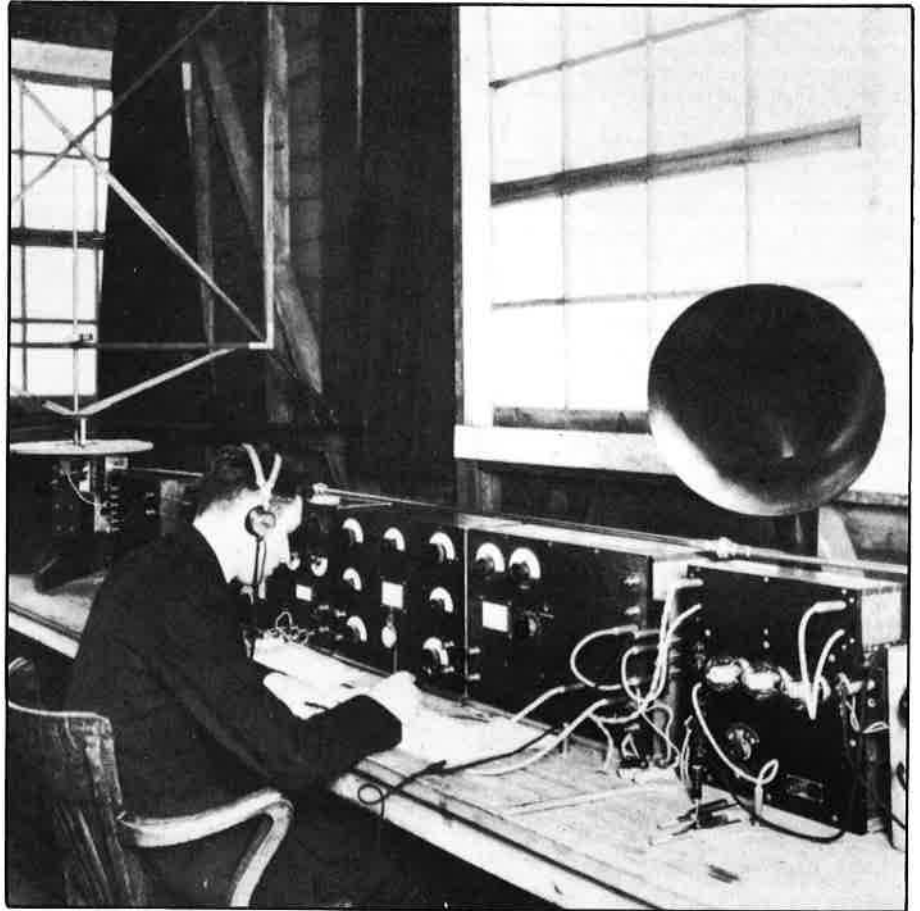
(619) C. DELVOYE, *La cité-jardin du Kapelleveld et la participation d'Antoine Pompe*. in: *La maison d'hier et d'aujourd'hui*, 1980, 48, 41-53.

(620) B. DE MEULDER, "A bas les taudis!" *Taudisards et logements sociaux à Bruxelles*. in: *Cahiers de la Fonderie*, 1989, 6, 2-12.

(621) *De l'habitation ouvrière au logement social de 1850 à nos jours*. La Louvière, 1990.

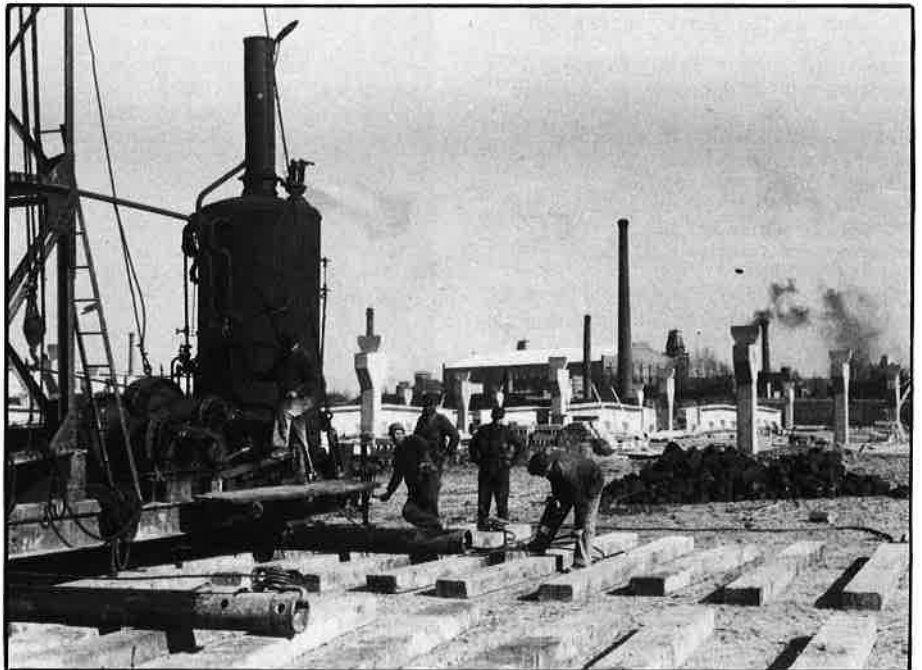
(622) C. LIS, *Proletarisch wonen in West-europese steden in de 19de eeuw: van wildgroei naar sociale controle*. in: *Belgisch tijdschrift nieuwste geschiedenis*, 1977, 325-366.

(623) J. MILLER & L.-F. GENICOT, *Cités ouvrières en Wallonie*. in: L.-F. GENICOT & J.-P. HENDRICKX, eds., *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*. Louvain-la-Neuve, 1990, 241-254.

Maurice Deloraine, technisch directeur van ITT, test ontvangstapparatuur voor de eerste transatlantische éénrichtings-telefoonverbinding, tussen New York en de New Southgate fabriek op 15 januari 1923.
(uit: Peter YOUNG, *Power of Speech. A history of standard telephones and cables 1883-1983*, 1983, Allen & Unwin, London).

De eerste toepassing van voorgespannen beton in Vlaanderen gebeurde in 1948 bij de opbouw van de UCO-katoenfabriek Braun, in de Maisstraat. Het heien van de palen gebeurde toen nog altijd met stoomkracht.
(uit: Guido DESEYN, *Bouwen voor de Industrie*, 1989, MIAT, foto MIAT).

(624) C. PIERARD, *L'une des premières cités ouvrières modernes: la cité Hoyaux à Cuesmes-Mons*. in: L'archéologie industrielle. Colloque de Colonster (dossier CACEF), 1978, 56, 57-60.

(625) D. ROETS, *De arbeiderswijk van Fernand Hanus te Lokeren - Oudenbos*. in: Ons industrieel erfgoed. Jaarboek van de V.V.I.A., 1. Gent, 1982, 169-191.

(626) P. SCHOLLIERS, *Proletarische wooncultuur in de 19de eeuw: de Schoengang in de Brusselse Marollenwijk*. in: TGTIC, 1988, 4, 8-18.

(627) M. SMETS, *De ontwikkeling van de tuinwijkgedachte in België. Een overzicht van de Belgische volkswoningbouw in de periode 1830-1930*. Luik, 1977 / *L'avènement de la cité jardin en Belgique. Histoire de l'habitat social en Belgique de 1830 à 1930*. Bruxelles/Liège, 1977.

(628) W. STEENSELS, *Het probleem van de arbeidershuisvesting in de 19de eeuw. Deel I: het probleem op nationaal niveau. Deel II: het probleem op Gents niveau*. (Verhandl., R.U.G., 1973).

(629) A. STELANDRE, *Contribution à l'histoire des habitations ouvrières, 1889-1919*. (Diss., U.L.B., 1983).

(630) P. VAN DEN EECKHOUT, *L'habitat ouvrier à Bruxelles au début du XXe siècle*. in: Cahiers de la Fonderie, 1989, 6, 26-33.

(631) P. VAN DEN EECKHOUT, *Brussels*. in: M. DAUNTON, ed., *Housing the workers. A comparative history, 1850-1914*. Leicester, 1990, 67-106.

11.13.2. Architectuurgeschiedenis.

(zie ook nrs. 140, 394, 395, 414, 498).

(632) J. BAELE & R. DE HERDT, *Vrij gedacht in ijzer. Een essay over de architectuur in het industriële tijdperk*. Gent, 1983.

(633) G. BRAL, *Charles Marcellis - Louis Roelandt. Een Belgische bijdrage tot de ontwikkeling van de ijzerarchitectuur*. in: TGTIC, 1983, 3, 28-39.

(634) J. BREYDEL, *Het warenhuis Wauquez van Victor Horta: een tempel voor het Belgisch beeldverhaal*. in: M & L, VIII, 1989-7, 59-64.

(635) M. CELIS & H. VAN BOSSCHE, *De redactie- en drukkerijgebouwen van "Vooruit" en "Le Peuple"*. in: M & L, I, 1982-5, 8-23.

(636) G. DESEYN, F. ADRIAENSEN & J. VAN DE WIELE, *Bouwen voor de industrie*. Gent, 1989.

(637) L. DEVLIEGHER, *Bronnen voor de architectuurgeschiedenis*. in: Bibliotheek en archiefgids, 1986, 135-139.

(638) M. FRISENNA, *Architectures d'industrie*. in: Le patrimoine industriel et sa reconversion. Wallonie-Bruxelles. Bruxelles, 1986, 133-235.

(639) L.-F. GENICOT, *Industriële archeologie en de gebouwen*. in: En toen kwam de machine. Brussel, 1975, 36-43.

(640) E. GOEDLEVEN, *De koninklijke serres te Laken*. Tielt, 1988.

(641) C. KIEKENS, e.a., *De architectuur van het interbellum*. in: Openbaar kunstbezit in Vlaanderen, 1985, 5, 22-159.

(642) D. LAPORTE, *Traditie versus progressie in de stijltek van de stedelijke burgerlijke architectuur van Vlaanderen (1740-1990)*. in: De beschikbare ruimte. Tielt, 1990, 53-73.

(643) A. LINTERS, *Bouwen in de industriële tijd. Een evenwicht tussen noden en mogelijkheden*. in: De beschikbare ruimte. Tielt, 1990, 75-93.

(644) A. LINTERS, C. BASTIN & J. EVRARD, *Industria. Architecture industrielle en Belgique*. Liège, 1986.

(645) *Maisons du peuple: Belgique, Allemagne, Autriche, France, Grande-Bretagne, Italie, Pays-Bas, Suisse*. Bruxelles, 1984.

(646) W. PAUWELS, *Antwerpen-Centraal III (1889-1905), een laat-eclectisch station*. (Verhandl., K.U.L., 1983).

(647) M. SMETS, red., *Resurgam, de Belgische wederopbouw*. Brussel, 1985.

(648) R. STALLAERTS & L. SCHOKKAERT, *Onder dak. Een eeuw volks- en gildehuizen*. Gent, 1987.

(649) J. STIENNON, *L'architecture industrielle au XIXe siècle*. in: La Wallonie, le pays et les hommes. Bruxelles, 1978, vol. 2, 577-586.

(650) J. VANDENBREEDEN, *Het Belle-Vuehotel en de Rotonde (1910-1985) te Westende: een monument*. in: M & L, IV, 1985-2, 6-11.

(651) J. VANDENBREEDEN & A. HOPPENBROUWERS, *Luister van de 19de-eeuwse gevel*. in: Brussel, breken, bouwen. Brussel, 1979, 93-239.

(652) L. VANDENHEEDE, *De bouwgeschiedenis van een aantal belangrijke XIXe-eeuwse Gentse textielbedrijven*. (Verhandl., R.U.G., 1981).

(653) D. VANDEPITTE, *Vernieuwing in de civiele techniek in verleden en heden*. in: Het ingenieursblad, 1989/4, 35-39.

(654) D. VANDEPITTE, *Bouwen is een technische bezigheid*. in: De beschikbare ruimte. Tielt, 1990, 179-191.

(655) V. VAN DURME, *Betonarchitectuur in België voor 1940*. (Verhandl., R.U.G., 1978).

(656) B. VAN EECKE, *105 maisons communales wallonnes*. Brussel, 1980.

(657) L. VERPOEST, *Tussen Noordstation en Zuidstation, tussen bovenstad en benedenstad: de architectuur van een kruispunt*. in: M & L, VIII, 1989-2, 4-28.

(658) 50 jaar architectuur in Brussel. Brussel, sd. (1989).

11.14. Distributie, handel & stapelplaatsen.

(659) P. ANDRIES & R. COENEN, *Het pakhuis Vlaanderen*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 151-159.

(660) R. BAETENS & R. STEENMEIJER, *Het stapelhuis Sint-Felix in Antwerpen*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 160-167.

(661) B. BLUMENTHAL, *L'entrepôt de Tour et Taxis*. (Diss., U.L.B., 1981).

(662) C. BOGAERT, K. LANCLUS & G. DESEYN, *Van winkelen en puin*. in: M & L, 1982-1, 12-41.

(663) E. BOUQUE, *De rijwielhandel te Gent op het einde van de 19de eeuw*. in: TGTIC, 1985, 10, 43-51.

(664) C. DEPAUW, *De Antwerpse stapelhuizen*. (Verhandl., R.U.G., 1982).

(665) C. DEPAUW, *De Antwerpse stapelhuizen tijdens de 19de eeuw: een architectuur-historisch onderzoek*. in: M & L, IV, 1985-5, 45-54.

(666) E. LEVIS, *Het stapelhuis aan het handelsdok*. in: Ghendtsche tydinghen, XV, 1986, 64-85.

(667) E. LEVIS, *Van alle markten thuis*. in: Ghendtsche tydinghen, XVII, 1988, 40-45, 79-82, 129-139, 206-216, 242-252, 318-329.

Natiewagens op de Godefriduskaai: de ideale kinderspeelplaats. De pakhuisen Godfried en St.-Felix.
(uit: Kris GEELEN, *Het eilandje*, 1989, uitgeverij Van de Wiele, Brugge).

Het bad van de mijnwerker, een veel gefotografeerde scène. Noord Frankrijk, einde 19de eeuw.
(uit: K. VELLE en P. VIAENE, *Lichaam en Hygiëne. Naar de wortels van de huidige gezondheidscultuur*, 1984, MIAT-KRITAK, Gent-Leuven).

- (668) P. LOMBAERDE, *De Antwerpse pakhuizen en het "Koninklijk Stapelhuis"*. in: M & L, 1990-4, 53-63.
- (669) H. NICOLAI, *Evolutie van de tertiaire sector*. in: A. SMOLAR-MEYNART & J. STENGERS, *Het gewest Brussel*. Brussel, 1989, 292-313.
- (670) A. REININK & J. VERMEULEN, *Ijskelders. Koeltechnieken van weleer*. Nieuwkoop, 1981.
- (671) A. THIJS, *Industriële archeologie of de geschiedenis van de materiële cultuur? Ervaren bij de studie van oude Antwerpse pakhuizen*. in: CIA. Mededelingen, 1975, 2, 19-22.
- (672) J. VAN DE WIELE, R. DE HERDT, e.a., *De markt. Economisch forum en kloppend hart van agrarische, stedelijke en industriële maatschappijen*. Gent-Leuven, 1988.
- (673) M.-F. WILLAUMEZ, *Les passages-galeriées du XIXe siècle à Bruxelles*. Bruxelles, 1983.

11.15. Hygiëne & comfort.

(zie ook nrs. 301, 670).

- (674) C. BORMANS, *Lichaamsverzorging en sanitaire voorzieningen bij de Gentse bevolking (1850-1940)*. in: TGTIC, 1984/85, 8, 3-15.
- (675) C. CHRISTOPHE, *Bref aperçu de l'histoire de l'éclairage*. in: Ann. cercle hutois, XL, 1986, 55-70.
- (676) S. DE GROOTE, *De watervoorziening in Gent vanaf het midden van de 19de eeuw tot in het begin van de 20ste eeuw*. in: *Het openbaar initiatief van de gemeenten in België, 1795-1940*. Brussel, 1986, I, 209-222.
- (677) S. DE JONGHE, e.a., *Fontaines et pompes de nos villes*. Louvain-la-Neuve, 1990.
- (678) P. DELFORGE, *Le problème de l'eau à Verviers au XIXe siècle*. (Diss., U.L.B., 1985).
- (679) K. DEPICKER, L.-F. GENICOT & Y. HANOSSET, *Anciennes sources d'eau de nos campagnes*. Louvain-la-Neuve, 1990.
- (680) A. DEVOGELAERE, *Van gaslamp tot gloeilicht*. Kapellen, 1987.
- (681) C. DEWEZ & A. FRAIPONT, *Retour aux sources. Fontaines, lavoirs et abreuvoirs de l'arrondissement de Neufchâteau*. Neufchâteau, 1990.
- (682) *Eenheid in verscheidenheid. Watertorens in België*. Brussel, 1991.
- (683) M. ELÉB-VIDAL & A. DEBARRE-BLANCHARD, *Architectures de la vie privée. Maisons et mentalités, XVIIe-XIXe siècles*. Bruxelles, 1979.
- (684) C. ROMAN, *Cent cinquante ans d'éclairage au gaz à Bruxelles*. in: Cahiers Bruxellois, 1976, 96-146.
- (685) W. VAN CRAENENBROECK, *Onderzoek van watertorens in België*. Eindrapport. Brussel, 1990.
- (686) E. VANDEVYVERE, *Watervoorziening te Brugge van de 13de eeuw tot de 20ste eeuw*. Brugge, 1983.
- (687) K. VELLE, *Medici en volksgezondheid sedert het einde van de 18de eeuw*. in: TGTIC, 1986, 16, 11-27.
- (688) K. VELLE & P. VIAENE, *Lichaam en hygiëne. Naar de wortels van de huidige gezondheidscultuur*. Gent, 1984.
- (689) L. VIRE, *La distribution publique d'eau à Bruxelles, 1830-1870*. Bruxelles, 1973.

11.16. Ontspanning, cultuur & opvoeding.

(zie ook nrs. 275, 401, 645, 648).

- (690) E. BOUQUE, *Uit de pioniersjaren van de wielersport: de Gentse velodroom (1892-1894)*. in: TGTIC, 1985, 10, 31-41.
- (691) E. BOUQUE, *Over het ontstaan van de wielersport in de 19de eeuw, met bijzondere aandacht voor de situatie in het Gentse*. in: TGTIC, 1985, 10, 19-27.
- (692) J. BRAEKEN, *Paleizen voor de hoofdstad*. in: M & L, VII, 1988-5, 48-62.
- (693) D. COLARD, *Over de vergankelijke glorie van het Brussels drankhuis*. in: M & L, VI, 1987-1, 34-48.
- (694) M. CONSTANDT, *Evolutie van het toerisme te Oostende (1874-1914)*. (Verhandl., R.U.G., 1980).
- (695) M. CONSTANDT, *Een eeuw vakantie - 100 jaar toerisme in West-Vlaanderen*. Tiel, 1986.
- (696) M. CONSTANDT, *De toeristische uitbouw aan de Belgische kust*. in: R. BAETENS, ed., *Industriële archeologie in Vlaanderen*. Antwerpen, 1988, 257-265.
- (697) G. DESEYN, *Gentse filmzalen*. in: *Stadsarcheologie*, 1983, 1, 28-46.
- (698) G. DESEYN, *Geschiedenis van het amusementsleven te Gent*. Gent, 1983.
- (699) G. DESEYN, *De pioniersjaren van de film te Gent, 1896-1916*. in: M & L, VII, 1988-5, 40-47.
- (700) K. EMBRECHTS & G. DESEYN, *Burgersport - arbeiderssport?* in: TGTIC, 1985, 10, 3-7.
- (701) K. EMBRECHTS & G. DESEYN, *Sport en sportinformatie in de Gentse pers, 1884-1914*. in: TGTIC, 1985, 10, 8-18.
- (702) *Te kust en te kuur*. Badplaatsen en kuuroorden in België, 16de-20ste eeuw. Brussel, 1987.
- (703) L. LANCIERS, *Cafés in Brussel: een studie van de bewaarde interieurs tot 1930*. (Verhandl., V.U.B., 1982).
- (704) A. LEBRUN & G. CONVENTS, e.a., *Foires et forains en Wallonie*. Liège, 1989.
- (705) P. LOMBAERDE, *Het casino, het thermengebouw en het openbare zwembad: evolutie en invloed op de stedelijke ontwikkeling*. in: *Het openbaar initiatief van de gemeenten in België, 1795-1940*. Brussel, 1986, I, 145-171.
- (706) L. SAESEN, *Ontstaan en ontwikkeling van de concessie De-Haan-aan-Zee rond de eeuwwisseling*. (Verhandl., R.U.G., 1985).
- (707) S. VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, *Film... filmtheaters*. in: M & L, VII, 1988-5, 12-39.
- (708) I. VAN DER BORGHT, *Construction et ameublement des écoles communales primaires à Bruxelles (1872-1897)*. (Diss., U.C.L., 1984).
- (709) G. VAN GENECHTEN, G. CONVENTS & E. MUylaERT, *Kermis. Het spiegelpaleis van het volk*. Gent, 1986.
- (710) J.-L. VAN HOVE, *Scholenbouw in Gent in de tweede helft van de 19de eeuw*. (Verhandl., R.U.G., 1983).
- (711) M. VERBECK, *Van herberg tot café*. in: M & L, VI, 1987-1, 8-33.

- (713) W. DE LANNOY & C. KESTELOOT, *Het scheppen van sociaal-ruimtelijke ongelijkheden in de stad*. in: Barsten in België. Berchem, 1990, 143-178.
- (714) R. DE MEYER & M. SMETS, *De recente stedenbouwkundige geschiedschrijving in België omtrent 19de en begin 20ste eeuw*. in: *Belgisch tijdschrift nieuwste geschiedenis*, 1982, 467-517.
- (715) G. DESEYN, *Rechtstreekse invloeden der Gentse textielindustriëlen op de 19de-eeuwse stadsontwikkeling: bedrijfsinplantingen, arbeidershuisvesting en openbare werken*. in: *Vijfde nationaal congres voor industriële archeologie*. Textiel. Gent, 1979, 171-199.

Typisch Gents 19de eeuws straatbeeld. Bemerkt de droogrekken voor de was in de vorm van schuin uitstekende stokken.
(uit: K. VELLE en P. VIAENE, *Lichaam en Hygiëne. Naar de wortels van de huidige gezondheidscultuur*, 1984, MIAT-KRITAK, Gent-Leuven).

Bois-du-Luc. Perspectief op een alligement. Elk huis beslaat een grondoppervlakte van 32m², met sinds het optrekken met één bouwlaag in 1880, ook twee kamers op de verdieping.
(uit: L.F. GENICOT en J.P. HENDRICKX, *Wallonie-Bruxelles: berceau de l'industrie sur le continent Européen*, 1990, Louvain-la-Neuve).

12. Historische geografie, vorming van het landschap.

(zie ook nrs. 029, 223, 295, 315, 325, 352, 369, 380, 428, 429).

- (712) L. DANCKAERT, *L'évolution territoriale de Bruxelles: la cartographie de 1550 à 1840*. Bruxelles, 1968.

- (716) M. DORBAN, R. PETIT & J.-M. YANTE, eds., *Implantations industrielles, mutations des sociétés et du paysage*. Bruxelles, 1986.
- (717) L. GOORDEN, *Financiële concentratie en regionale ontwikkeling in België*. in: Tijdschrift voor sociologie, 1982, 3, 185-214.
- (718) C. KESTELOOT, *Intermezzo: de ruimtelijkheid van het kapitalisme*. in: Barsten in België. Berchem, 1990, 67-74.
- (719) W. KRINGS, *Innenstädte in Belgien. Gestalt, Veränderung, Erhaltung (1860-1978)*. Bonn, 1984.
- (720) G. LAPORTE, *Openbare werken aan de voormalige Lievekom te Gent*. in: TGTIC, 1983, 3, 3-13.
- (721) Y. LEBLICO, *Evolutie van het uitzicht van Brussel in de 19de eeuw*. in: Brussel, breken, bouwen. Brussel, 1979, 11-91.
- (722) V.-G. MARTINY, *Stedelijke ontwikkeling*. in: A. SMOLAR-MEYNART & J. STENGERS, eds. Het gewest Brussel. Brussel, 1979, 162-187.
- (723) V.-G. MARTINY, *L'histoire des villes et de leurs plans*. in: Cahiers bruxellois, 26 (1981-1984), 49-59.
- (724) J. MERTENS, ed., *Bronnen voor de historische geografie van België*. Brussel, 1980.
- (725) *Le paysage de l'industrie: région du Nord, Wallonie, Ruhr*. Bruxelles, 1975.
- (726) W. SCHIETTECATTE, *Bijdrage tot de studie van de urbanisatie van de Brusselse gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe*. (Verhandl., V.U.B., 1982).
- (727) C. VANDERMOTTEN, *La production de l'espace industriel belge, 1846-1984*. in: Cahiers marxistes, 1985, 130, 13-28.

- (728) C. VANDERMOTTEN, *La production de l'espace industriel belge, 1946-1984*. in: Hommes et terres du Nord. Lille, 1986, 100-109.
- (729) C. VANDERMOTTEN, *Tweehonderd jaar verschuivingen in de industriële geografie van België*. in: Barsten in België. Berchem, 1990, 77-108.
- (730) E. VAN MINGROOT, e.a., *Limburg in kaart en prent. Historisch cartografisch overzicht van Belgisch en Nederlands Limburg*. Tiel, 1985.
- (731) D. VANNESTE, *Pre-industriële stadsmoedellen getoetst voor Vlaanderen via kwantitatieve technieken. Een bijdrage tot de historische stadsgeografie*. (Verhandl., Leuven, 1986).

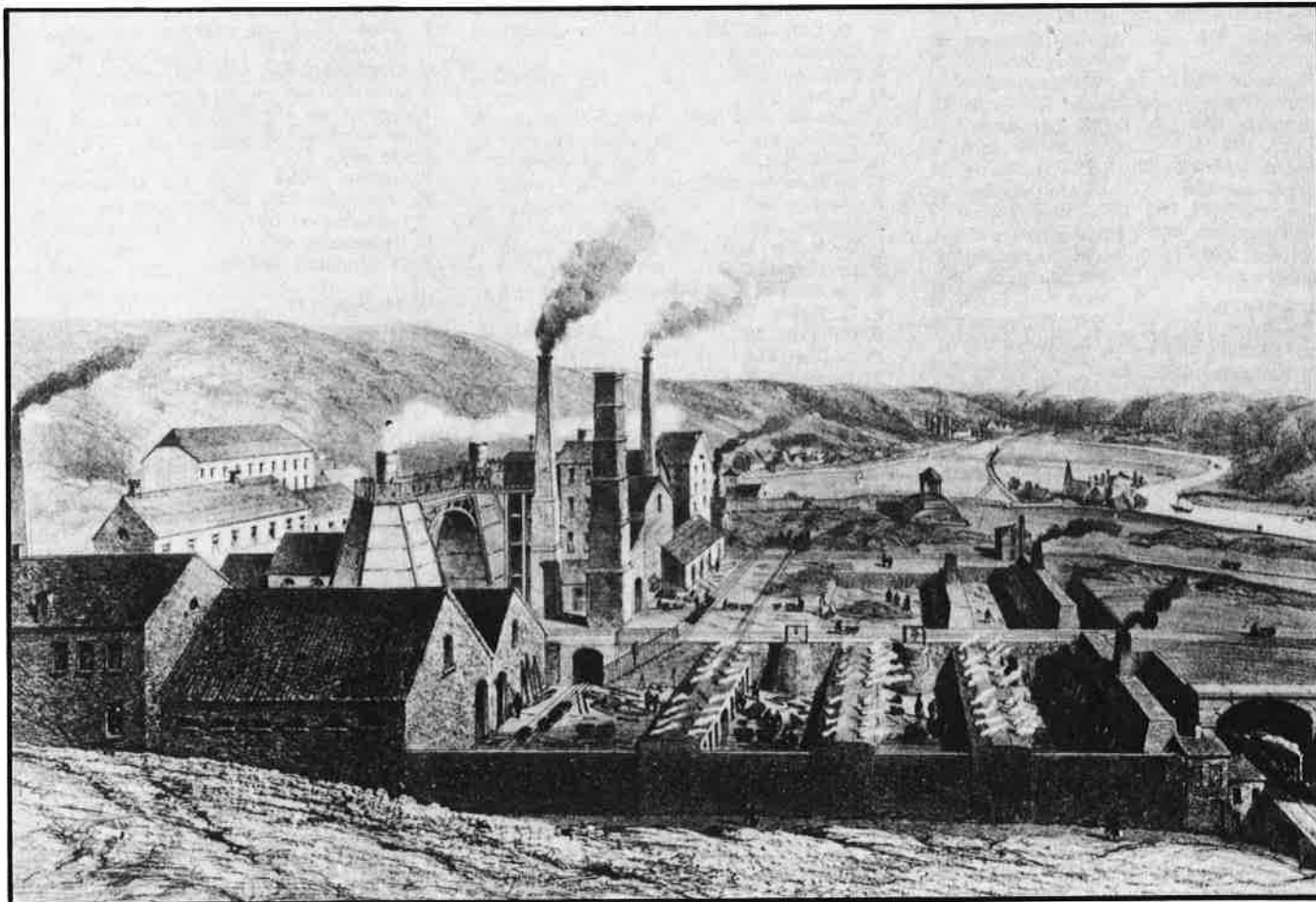
13. Geschiedenis van techniek.

(zie ook nrs. 005, 067, 167, 318).

- (732) J.-C. BAUDET, *Les ingénieurs belges, de la machine à vapeur à l'an 2000. Histoire des techniques et prospective industrielle*. Bruxelles, 1986.
- (733) J.-C. BAUDET, *Introduction à l'histoire des ingénieurs*. Bruxelles, 1987.
- (734) J.-C. BAUDET, *Histoire des sciences en Belgique*. sdnl.
- (735) R. DE HERDT, *De Mule Jenny*. Gent, sd.
- (736) A. DESTREE, R. LEBOUTTE, e.a., *Geschiedenis van de techniek*. Hasselt, 1980.
- (737) R. HALLEUX & P. LEFEBVRE, eds., *Etudier l'histoire des sciences et des techniques*. Bruxelles, 1987.

- (738) R. LEBOUTTE, *De energie*. in: A. DESTREE, ed., *Geschiedenis van de techniek*. Hasselt, 1980, 19-42.
- (739) I. LONGTAIN, *Histoire de la machine textile verviétoise. Dictionnaire des constructeurs et fabricants d'accessoires*. Verviers, 1987.
- (740) M. MARTENS, *Communicatie en informatie en de ontwikkeling van hun technieken*. in: A. DESTREE, ed., *Geschiedenis van de techniek*. Hasselt, 1980, 173-207.
- (741) V.-G. MARTINY, *De techniek van het bouwen*. in: A. DESTREE, ed., *Geschiedenis van de techniek*. Hasselt, 1980, 91-152.
- (742) J.-B. QUINTYN, *Historische opmars der techniek*. Gent, 1963.
- (743) A. VANRIE, *De textiel*. in: A. DESTREE, ed., *Geschiedenis van de techniek*. Hasselt, 1980, 153-172.
- (744) R. VERBEKE, *Technologische ontwikkelingen in de Gentse katoenindustrie, 1850-1900*. (Verhandl. R.U.G., 1977).

De SA des Charbonnages et hauts fourneaux d'Ougrée te Ougrée (reproductie uit *Belgique Industrielle*). (uit: C. WIRTHEN-BERNARD en M. DUSART, *Visages industriels d'hier et d'aujourd'hui en pays de Liège*, 1981, P. Mardaga, Brussel).

Index op naam van auteurs

(cijfers verwijzen naar het volgnummer in de lijst).

- G. Abeels, 112, 113, 114, 387, 388, 570
F. Adriaensen, 329, 636
P. Andries, 659
L. Apers, 236, 315
J. Arras, 549
Y. Auquier, 116
- F. Backx, 550
J. Baele, 632
R. Baetens, 069, 096, 097, 312, 316, 317, 318, 551, 574, 660
L. Baguet, 422
B. Bailleul, 410
G. Bailly, 180
D. Ballekens, 473
H. Balthazar, 070, 611
J.-P. Barla, 370
J. Barlet, 071, 181
C. Bastin, 644
J.-C. Baudet, 072, 732, 733, 734
Ph. Baudson, 117
P. Bauters, 270, 330, 451
G. Bavay, 423, 452, 575
B. Beausart, 342
F. Beckers, 118
G. Bekaert, 182
F. Beke, 558
L. Bellelo, 390
C. Bentein, 612
P. Berckmans, 073, 303
P. Bertholet, 371
B. Blumenthal, 661
C. Bobin, 001
G. Boerjan, 453
C. Bogaert, 662
J. Bolle, 536
W. Boon, 030, 046
K. Boon-Simonis, 613
C. Bormans, 674
E. Bouque, 663, 690, 691
B. Bracegirdle, 002
J. Braeken, 692
G. Bral, 633
A. Brauman, 614
J. Breydel, 634
M. Brigotte, 355
R. Brion, 537
V. Bronowski, 237, 500
J. Brouwers, 454
M. Bruwier, 098, 099, 100, 356, 357
R. A. Buchanan, 003
R. Buysse, 270
E. Buyst, 319
- R. Calcoen, 050
A. Capiteyn, 158, 331
M. Capouillez, 425
J.-M. Caprasse, 299, 383
M. Cassiers, 615, 616
N. Caulier-Mathy, 426
M. Celis, 184, 635
R. Chambron, 542
J. Chapelle-Dulière, 120
C.-M. Christophe, 074, 456, 457, 521, 522, 675
B. Clerfayt, 427
C. Clockers, 372
L. Cocquyt, 275
R. Coenen, 238, 659
D. Colard, 693
V. Collard, 552
R. Collin, 559
E. Coosemans, 510
A.-C. Content, 617
M. Constant, 694, 695, 696
G. Convents, 704, 709
F. Coperloos, 147
H. Coppejans-Desmedt, 109, 148, 149
M. Coppens, 207
G. Cornez, 501
N. Cossons, 004
F. Cremers, 560
- F. Coutelier, 121
B. Couwenberg, 474
M. Culot, 276
P. Culot, 543
- F. Daelemans, 150
A. Dagant, 075, 384, 571, 585, 586
I. Dalimier, 493
T. Damen, 549
L. Danckaert, 050, 151, 392, 712
D. Daoust, 524
G. Darimont, 321
M. Dumas, 005
J. David, 122, 152, 159, 240
J. Day, 525
A. Debarre-Blanchard, 683
C. Debehault, 428
M. De Beule, 208, 277, 402
G. De Bievre, 185
G. Debleeckere, 241, 413
P. Debrabandere, 618
A. De Bruyn, 160
M. De Bruyne, 475
J. Decavele, 158, 331, 332
B. De Corte, 123, 275, 315
D. De Deyn, 161
J. Defer, 209, 458
G. Defever, 162
J. De Gelas, 561, 562, 563
B. De Graeve, 502
J. De Graeve, 476
S. De Groote, 676
R. Dehaen, 359
R. De Herdt, 051, 076, 077, 101, 124, 242, 243, 244, 245, 278, 300, 332, 459, 477, 502, 503, 632, 672, 735
R. Dejollier, 428 B
F. Dehousse, 125
S. De Jonghe, 677
A. De Kegel, 193
M. De Keukeleire, 478, 587
J.-L. Delaet, 246, 247, 259, 526, 527, 544, 545
W. De Lannoy, 713
F. Delepiere, 414
P. Delforge, 678
N. Delhez, 608
J. Delmelle, 577, 588
H. Delrée, 440
C. Delvoeye, 619
B. De Meulder, 620
A. Demey, 186
T. Demey, 393
P. De Meyer, 589
R. De Meyer, 714
A. De Naeyer, 187, 188, 189
E. De Nauw, 517
F. De Nave, 248
P. De Niel, 236
M. Denuit, 359
C. Depauw, 664, 665
K. Depicker, 679
B. De Raedemaeker, 590
M. De Salle, 163
R. Desart, 460
J. De Schepper, 190, 191
G. Deseyn, 124, 279, 280, 304, 459, 481, 503, 564, 587, 636, 662, 697, 698, 699, 700, 715
G. De Smet, 210, 322
P. De Somer, 322, 479, 480
A. Destrée, 736
A. Detremmerie, 481
C. Deuse, 207
G. Devent, 482
D. De Vleeschauwer, 468
L. Devliegheer, 461, 637
A. Devogelaere, 680
G. De Vos, 249
M. Devos, 170
P. Devos, 192
D. Devuyt, 429
C. Devyt, 462
N. De Waele, 211
- M. De Waha, 164, 193
D. Dewez, 681
B. Dewilde, 250
A. Dierkens, 126
F. Dirks, 463
M. Dorban, 716
M. Dubois, 153
E. Dubuisson, 078
J.-P. Ducastelle, 305, 360, 553
M. Dusart, 380
- T. Eeckhout, 280
B. Eeman, 601
P. Egels, 323
M. Eleb-Vidal, 683
M. Eloy, 165, 283, 394
K. Embrechts, 700, 701
J. Evrard, 644
R. Evrard, 127
- K. Falconer, 006
G. Fehl, 373
C. Focroulle, 420
A. Foehl, 437
A. Forti, 430, 615, 616
F. Foulon, 504
A. Fraipont, 681
J. Francois, 129
A. Francotte, 528
E. Franken, 395
P. Frankignoulle, 375
E. Fransens, 281
M. Frisenna, 638
A. Froment, 415
- G. Gadeyne, 505
J.-P. Gailliez, 578
C. Gaier, 079, 102, 212, 251, 374, 528, 529, 530
R. Geeraerts, 431
L. Genicot, 346, 623, 639, 679
U. Georgeacopol-Winischofer, 028
F. Geys, 323
P. Gheschiere, 343
G. Goddeeris, 432, 433, 434
S. Godfroid, 538
E. Goedleven, 186, 194, 640
V. Goedseels, 416
L. Goorden, 717
P. Gordts, 344
N. Goupil-Sadoun, 539
J. Greenwoord, 007
E. Grossens, 435
P.-C. Guillard, 436
- R. Halleux, 737
M. Hamm, 437
J. Hannes, 154
Y. Hanosset, 679
G. Hansotte, 531
G. Hayot, 555
E. Hélin, 375
J.-P. Hendrickx, 103, 346
H. Hey, 006
H. Heymans, 565
H. Heynen, 438
M. Heyse, 505
A. Himler, 282, 579, 580
M. Hoebanckx, 163
H. Holemans, 466, 467, 472
J. Honhon, 306
A. Hoppenbrouwers, 651
L. Hoste, 130, 591
E. Houtman, 483
H. Houtman-De Smedt, 052
K. Hudson, 008, 009, 010, 011
- B. Indekeu, 131
D. Istaz, 283, 284
C. Jacquain, 484
A. Janssens, 080, 333, 485
J. Janssens, 285
C. Jengember, 486

W. Kaefler, 252
T. Kappelhof, 012, 013
N. Kerckhaert, 468
R. Kerremans, 166
C. Kesteloot, 713, 718
P. Keunen, 488
E. Keutgens, 593
L. Kieckens, 518
C. Kiekens, 641
J.E. Koch, 014
W. Krings, 719
W. Kroker, 024
Y. Kupelian, 602, 603

M. Laleman, 334
B. Lambert, 213
K. Lambert, 506
W. Lambert, 160
L. Lambrechts, 604
L. Lanciers, 703
K. Lanclus, 662
D. Laporte, 642
G. Laporte, 720
I. Laurent, 546
M. Laurent, 288
J. Laureyssens, 155
Y. Leblieq, 397, 398, 721
M. Le Bot, 132
R. Leboutte, 053, 054, 253, 439, 440, 736, 738
A. Lebrun, 704
M. Lechene, 254
J.-L. Lecocq, 605
J. Lefebvre, 214
L. Lejeune, 376

H. Lejon, 324, 551
C. Lemal-Mengeot, 255
P. Lemmens, 466, 467
J.-P. Lensen, 347, 361
E. Levis, 666
J. Lévy, 519
J. Liébin, 214, 256, 362, 363, 441
D. Liévois, 334
A. Linters, 081, 082, 083, 084, 104, 105, 106, 156, 195, 215, 216, 257, 258, 275, 289, 290, 291, 292, 293, 304, 307, 313, 314, 326, 326 B, 327, 335, 445, 594, 643, 644
C. Lis, 622
P. Lombaerde, 668, 705
I. Longtain, 507, 739
M. Louckx, 294
F. Loup, 399
M. Loyens, 325
B. Lozet, 489

R. Mahieu, 133
J.K. Major, 015
H. Marin, 469
M. Martens, 740
J. Martin, 566
V. Martiny, 196, 197, 722, 723, 741
C. Massange, 490
D. Massart, 547
E. Masure-Hannecart, 363
J. Mayne, 470
B. Merenne-Schoumaker, 219, 220
J. Mertens, 134, 724
G. Meulenaer, 171
B. Mignon, 581
A. Mihaly, 221
J. Miller, 615, 623
Ph. Minguet, 135
B. Missotten, 260
J. Moens, 417
G. Molighen, 222
A. Monteyne, 595
A. Musick-De Spiegeleer, 484
E. Muylaert, 709

C. Neuray, 295, 296
H. Nicolai, 669
P. Nijhof, 016, 297

M. Nisser, 025
A. Notebaert, 136

C. Ost, 223
D. Osteyn, 200

M. Pacco, 125
M. Panis, 328
J.P. Pannell, 017
M. Pauchen, 125
A. Pauwels, 508
W. Pauwels, 646
G. Perron, 572
R. Petit, 716
E. Philipp-Glatigny, 026
C. Pierrard, 624
J. Pinard, 018
G. Plomptoux, 224
L. Poleunis, 492
J. Pootemans, 400
P. Postal, 401
J. Pouleur, 284
P. Pourbaix, 443, 444
G. Praet, 275
J. Puissant, 402

Ph. Questienne, 582
J. Quintyn, 742

A. Raistrick, 019
J. Rans, 533
P. Raveschot, 334, 336
A. Reinink, 670
M. Rix 020, 021
M. Rijckaert, 055, 056
H. Rijckeboer, 170
L. Robberts, 493
L. Robyns, 192
F. Roelants du Vivier, 085, 367
D. Roets, 625
C. Roman, 684
C. Roose, 345, 471
M. Rummens, 337

L. Saesen, 706
R. Saive, 567
E. Schellekens, 338
W. Schiettecatte, 726
L. Schokkaert, 648
P. Scholliers, 086, 509, 626
A. Schoonheere, 368
M. Scott, 026
R. Sevrin, 369
A. Simonet, 299, 383
M. Simons-Rensonnet, 226

R. Slotta, 022
W. Smet, 472
M. Smets, 627, 647, 714
A. Smolar-Meynard, 403
R. Stallaerts, 648
R. Steenmeijer, 660
W. Steensels, 628
A. Stelandre, 629
J. Stengers, 403
A. Sterlin, 583
C. Stevens, 410
J. Stiennon, 138, 353, 649
E. Stols, 087, 088
A. Stroobants, 338, 510
P. Struyver, 418
H. Stynen, 201, 202, 203, 612
D. Surdiacourt, 538
P. Swimberghe, 474
P. Swittalek, 028

M.-R. Thielemans, 404
A. Thijs, 089, 090, 110, 511, 671
P.-Y. Thomas, 607
J. Tolleneer, 176, 177
B. Trinder, 029
F. Trinon, 091, 512
J. Tufler, 494

F. Uytterhaegen, 139
P. Uyttenhoeve, 140

J.-P. Vaes, 495
S. Van Aerschot-Van Haeverbeek, 707
J. Van Alsenay, 285
A.-M. Van Bever, 141
W. Van Borm, 534
H. Van Bossche, 635
K.J. Van Camp, 167
G. Vancoppenolle, 213
W. Van Craenendonck, 300, 685
V. Van Cutsem, 262
J. Van Dalen, 030, 046
G. Van Damme, 462
A. Van den Abeele, 557, 603
G. Van den Abeelen, 092, 093, 094, 310, 405
L. Vandenberghe, 445
J. Vandenberghe, 596
J. Vandembreden, 204, 406, 650, 651
P. Van den Eeckhout, 111, 630, 631
H. Van den Eerenbeemt, 095
L. Vandenneede, 228, 652
I. Vandenhoudt, 224
M. Vandepierre, 283
D. Vandepitte, 653, 654
D. Vandeputte, 597
I. Van der Borgh, 708
G. Vanderhulst, 229, 407, 490
X. Vanderlinden, 230
C. Vandermotten, 727, 728, 729
E. Vandevyvere, 686
P. Vandewatteyne, 288, 496
J. Van de Wiele, 178, 263, 264, 265, 568, 636, 672
B. Van Doorslaer, 445, 446, 447, 448
V. Van Durme, 655
B. Van Eecke, 656
F. Van Ermen, 142
G. Van Genechten, 709
M. Van Gysegem, 168
R. Van Horenbeek, 497
J. Van Hout, 231
J.-L. Van Hove, 710
D. Van Impe, 232
J. Van Keymeulen, 170
E. Van Mingroot, 730
J. Van Mol, 266, 419, 420, 431
D. Vanneste, 057, 157, 731
R. Vanobbergen, 598
J. Vanpaemel, 540
M. Van Pottelberghe, 326
A. Vanrie, 143, 743
K. Velle, 687, 688
M. Verbeeck, 711
R. Verbeke, 744
P. Verbraeken, 169
J.-B. Vercauteren, 233
G. Vercheval, 267
J.-C. Verdoodt, 284
D. Verhaegen, 599
F. Verhaeghe, 956
G. Verheeke, 124, 178, 513, 514, 515, 569
P. Verhoest, 609
J. Vermeulen, 670
J. Vernieuwe, 486
L. Verpoest, 657
T. Verschaffel, 144
P. Viaene, 047, 107, 108, 234, 301, 688
S. Victor, 027
L. Viré, 689
A. Voets, 421
B. Vos, 339

M. Watelet, 145, 449, 450
M. Wehdorn, 028
D.L. Weitzman, 031
P. Wezenbeek, 340, 341
M.-F. Willaumez, 673
L. Willem, 146, 268, 386
D. Willemart, 498
P. Willems, 179
L. Wintgens, 535
C. Wirtgen-Bernard, 380
R. Wissels, 235, 269
E. Witte, 111
A. Wouters, 499
H. Wright, 027

J.-M. Yante, 716
H. Zoude, 520